

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Jana Vraníková

Dědická nezpůsobilost a vydědění

Diplomová práce

Olomouc 2012

Já níže podepsaná Jana Vraníková, autorka diplomové práce na téma „Dědická nezpůsobilost a vydědění“, které je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj vědomý a dobrovolný souhlas ve smyslu § 4 písm. n) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, správci:

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, Olomouc 771 47, Česká republika

ke zpracování osobních údajů, v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalozích a informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizaci zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, která se nazývá Informační centrum Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č.121/2000 Sb.

Prohlašuji, že moje osobní údaje výše uvedené jsou pravdivé.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Dědická nezpůsobilost a vydědění“ vypracovala samostatně a citovala jsme všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 24.6.2012

.....
Jana Vraníková

Na tomto místě bych chtěla poděkovat svému vedoucímu diplomové práce Mgr. Pavlu Petrovi, Ph.D. LL.M. za odborné vedení při zpracování mé práce.

Obsah

Dědická nezpůsobilost a vydědění	1
1 Úvod.....	6
2 Historický exkurs	8
3 Úvod do dědického práva.....	10
4 Předpoklady dědění	11
4.1 Smrt zůstavitele	11
4.2 Existence dědictví v době smrti zůstavitele.....	11
4.3 Dědický titul.....	13
4.3.1 Ze zákona	14
4.3.2 Ze závěti	16
4.3.3 Dědění ze zákona a ze závěti.....	17
4.4 Dědic.....	18
4.5 Způsobilý dědic.....	19
5 Dědická nezpůsobilost	21
5.1 Zákonné důvody dědické nezpůsobilosti podle současné i budoucí právní úpravy	21
5.1.1 Úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům	24
5.1.2 Zavrženímhodné jednání proti poslední vůli zůstavitele.....	27
5.2 Nezpůsobilý dědic z hlediska subjektu.....	28
5.3 Spory o dědickou nezpůsobilost	28
6 Vydědění.....	30
6.1 Vydědění jako právní úkon.....	30
6.1.1 Formální náležitosti listiny o vydědění	33
6.1.2 Formy listiny o vydědění upravené občanským zákoníkem	35
6.1.3 Formy listiny o vydědění upravené novým občanským zákoníkem.....	40
6.2 Zákonné důvody vydědění	42
6.2.1 Důvod vydědění podle ustanovení § 469a odst. 1 písm. a) o.z.	43
6.2.2 Důvod vydědění podle ustanovení § 469a odst. 1 písm. b) o.z.	44
6.2.3 Důvod vydědění podle ustanovení § 469a odst. 1 písm. c) o.z.....	45
6.2.4 Důvod vydědění podle ustanovení § 469a odst. 1 písm. d) o.z.	45

6.3	Zákonné důvody vydědění podle občanského zákoníku účinného od 1.1.2014	46
6.4	Vyděděný subjekt.....	47
6.5	Ochrana neoprávněně vyděděného dědice	48
7	Srovnání vydědění a dědické nezpůsobilosti	50
8	Srovnání se zahraniční právní úpravou.....	51
8.1	Srovnání s německou právní úpravou	51
8.2	Srovnání s polskou právní úpravou.....	53
9	Pohled de lege ferenda	55
10	Závěr.....	57
11	Seznam použité literatury.....	61
12	Abstrakt v českém a anglickém jazyce.....	65

1 Úvod

Jako téma diplomové práce jsem si vybrala dědickou nezpůsobilost a vydědění. Při praxi v notářské kanceláři mne toto téma zaujalo, poněvadž občané se o tyto instituty dědického práva často zajímají. Oba instituty mají za následek vyloučení dědice z dědění, tedy osoby, která by byla jinak dědicem. Z tohoto důvodu je třeba nejprve vymezit, co to vlastně dědické právo je, jaké podmínky musí být splněny, aby mohlo dojít k dědění, tedy k přechodu majetku ze zůstavitele na jiné osoby, a to ať už dle zákona nebo dle závěti. Instituty dědické nezpůsobilosti a vydědění obsahují řadu problémů, kterým bych se ve své práci chtěla věnovat.

Osobou nezpůsobilou dědit se může stát jakákoliv osoba za splnění zákonem daných podmínek. Je to institut, který má ochránit zůstavitele před tím, aby dědic, který naplní zákonem dané podmínky, po zůstaviteli nedědil, a to bez jakéhokoliv úkonu zůstavitele. Pokud by zůstavitel přesto chtěl, aby taková osoba po něm dědila, musel by jí tento čin odpustit.

Ve své práci bych se chtěla věnovat důvodům dědické nezpůsobilosti, okruhu osob, proti nimž spáchaný úmyslný trestný čin má za následek dědickou nezpůsobilost, a podmínkám, za jakých by jinak nezpůsobilý dědic mohl dědit. Ve své práci bych chtěla shrnout jak dnes platnou úpravu, judikaturu, ale také úpravu obsaženou v novém občanském zákoníku účinném od 1.1.2014.

Dalším institutem dědického práva, kterému je práce věnována, je vydědění. Vydědění je druhým případem, kdy mohou být osoby vyloučeny z dědění. Vyděděnou osobou se může stát jen potomek zůstavitele. Vydědění, na rozdíl od dědické nezpůsobilosti, nastává na základě právního úkonu zůstavitele, a to sepsáním listiny o vydědění. Tento institut je zakotven proto, aby zůstavitel mohl zabránit po své smrti přechodu majetku na toho, kdo je podle jeho vůle nehoden dědit. Pro dědické řízení je velmi důležité, aby pořizovatel listiny o vydědění náležitě důvody pro vydědění popsal, poněvadž v době projednání dědictví se tyto skutečnosti mohou stát spornými.

Ve své diplomové práci bych se chtěla věnovat jednak osobě pořizovatele listiny o vydědění, náležitostem této listiny a důvodům, pro které lze potomka vydědit. Důležitým vodítkem pro rozbor tohoto institutu je judikatura, poněvadž zákonná úprava je velmi strohá. Dále bude v práci rozebrána úprava institutu vydědění v občanském zákoníku účinném od 1.1.2014.

V další části práce budou tyto dva instituty srovnány a porovnány jejich důsledky.

V závěru práce bude provedeno srovnání se zahraniční úpravou, a to německou a polskou.

2 Historický exkurs

Dědické právo bylo upraveno již v římském právu. Toto právo znalo rovněž dva dědické tituly, a to dědění ze zákona a ze závěti. Byl zde zakotven institut vydědění, testamentární posloupnost měla přednost před zákonnou posloupností.¹ Na římské právo navázaly právní řády většiny evropských zemí.

Základem dědického práva v českých zemích se stala právní úprava obsažená ve všeobecném občanském zákoníku (ABGB) z roku 1811. Ta platila na našem území s menšími změnami až do roku 1950, kdy byl přijat tzv. střední občanský zákoník účinný od 1.1.1951. Ten byl zrušen občanským zákoníkem z roku 1964 účinným od 1.4.1964, který ve znění pozdějších změn platí dodnes. V současné době byl přijat nový občanský zákoník s účinností od 1.1.2014.

Dědická nezpůsobilost

Tedy i institut dědické nezpůsobilosti má své kořeny v římském právu. Dědictví mohlo být dědici odňato, pokud se provinil proti zůstaviteli nebo jeho poslední vůli. Takovýto majetek připadl státu.²

Institut dědické nezpůsobilosti byl zakotven ve všech právních úpravách od roku 1811 (ABGB) a je v právním řádu zakotven dodnes. Všeobecný občanský zákoník stanovil, že dědického práva není hoden ten, kdo se proti zůstaviteli dopustil zločinu, který mu zůstavitel neodpustil. Z dědického práva byl také vyloučen ten, kdo zůstavitele k projevení poslední vůle nutil nebo podvodně svedl, zabránil prohlášení nebo změně poslední vůle, tuto zfalšoval nebo podvrhl. Vzájemně vyloučeny z dědického práva na základě prohlášení poslední vůle byly osoby, které se na soudě doznaly nebo byly usvědčeny z cizoložství nebo krvesmilstva.³

Současná právní úprava dědické nezpůsobilosti byla zakotvena ve středním občanském zákoníku účinném od 1.1.1951.

¹ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 266 a násl.

² KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 299-300.

³ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi – díl třetí*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 38–46.

Vydědění

Římské právo znalo institut vydědění. I zde bylo nutno uvést důvod vydědění proto, aby bylo vydědění platné. Již v této době bylo možno vydědit jen z taxativně uvedených důvodů.⁴

Všeobecný zákoník občanský také upravoval institut vydědění, bylo možno vydědit nejen potomka zůstavitele, ale i rodiče, pokud by jim náležel povinný díl. Vydědit šlo pouze z taxativních důvodů, které byly podobné těm, které můžeme najít i v dnes platném právu. Vydědit šlo navíc ještě z důvodu dědické nezpůsobilosti. Vydědit bylo možno i neopominutelného dědice, který byl marnotratný, a byla důvodná obava, že jeho díl nebude dochován pro jeho potomky, jeho díl musel zůstavitel odkázat jeho dětem. Zvláštním důvodem pro vydědění potomka bylo odpadnutí od křesťanství, tento důvod byl zrušen zákonem z 25.5.1868.⁵

Občanský zákoník z roku 1950 institut vydědění zachoval. Tyto důvody byly opět taxativně uvedeny v zákoně (opustil zůstavitele v nouzi, byl odsouzen za úmyslný trestný čin, trvale odpíral pracovat), důvod vydědění musel být v listině výslovně uveden. Vydědit bylo možno nezletilé potomky, potomky, rodiče a prarodiče, pokud by jim náležel zákonný podíl.⁶

Občanský zákoník z roku 1964 zrušil institut vydědění.⁷ Tento institut byl do našeho práva vrácen 1.dubna 1983. Zakotvoval však pouze jediný důvod vydědění, zůstavitel mohl vydědit potomka, „protože v rozporu s pravidly socialistického soužití neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech“⁸. Podle této úpravy mohl zůstavitel vydědit pouze svého potomka, na rozdíl od současné právní úpravy nemohl vztáhnout vydědění na potomky vyděděného.⁹ Novelizací tohoto občanského zákoníku účinnou od 1.1.1992 byla schválena současná úprava institutu vydědění.

⁴ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 289-296.

⁵ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi – díl třetí*. Praha: V. Linhart, 1936, s.434–443.

⁶ HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1957, s. 179-212.

⁷ BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Občanský zákoník a předpisy související- 1. svazek*. 2. vydání. Praha: Panorama, 1979, s.414.

⁸ ČEŠKA, Zdeněk, KABÁT, Jozef, ONDŘEJ, Josef a kol. *Občanský zákoník – komentář – díl II*. Praha: Panorama, 1987, s.665 - §469.

⁹ Tamtéž. s.665-667.

3 Úvod do dědického práva

Platné dědické právo (dědění), jako jeden ze základních institutů práva občanského, je upraveno v občanském zákoníku, v části sedmé, a to v §§ 460 až 487. Procesní úprava dědického práva je zakotvena v občanském soudním řádu, v části třetí, hlavě páté v §§ 175a až 175ze.

Předpokladem toho, aby bylo možno podrobně rozebrat zadání diplomové práce, tj. institut dědické nezpůsobilosti a institut vydědění, je vysvětlení základních principů dědického práva zakotveného v naší současné právní úpravě. Z tohoto důvodu je třeba nejdříve osvětlit předpoklady dědění a dědické tituly.

4 Předpoklady dědění

Proto, aby mohlo dědictví přejít na dědice, je třeba, aby byly splněny základní předpoklady dědění. Těmito předpoklady jsou smrt zůstavitele, existence majetku v době smrti zůstavitele, dědický titul, dědic, který dědictví neodmítl, a který je současně způsobilý dědit.

4.1 Smrt zůstavitele

Zůstavitelem může být pouze fyzická osoba. Smrtí fyzické osoby však nezanikají její majetková práva a závazky. V rámci dědického řízení se tedy musí rozhodnout o právním nástupnictví – universální sukcesi. Podle ustanovení § 460 o.z. se dědictví nabývá smrtí zůstavitele.¹⁰ Za smrt zůstavitele se nepovažuje jen úmrtí fyzické osoby, ale také prohlášení fyzické osoby za mrtvou rozhodnutím soudu, má-li se za to, že fyzická osoba již nežije.

Jakmile je soudu prokázáno, že fyzická osoba zemřela, ať už úmrtním listem nebo stejnopisem rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého, zahájí řízení o dědictví i bez návrhu. K projednání dědictví je příslušný okresní soud dle § 88 písm. j) o.s.ř.¹¹ Soud pověří notáře, jako soudního komisaře, provedením úkonů v řízení o dědictví. Úkony soudního komisaře se považují za úkony soudu.

Pro dědické řízení je důležité stanovení přesného data úmrtí zůstavitele. K tomuto datu se stanovuje okruh případných dědiců po zemřelém, rovněž se projednávají majetková práva a závazky zemřelého, které existovaly k datu jeho úmrtí.

4.2 Existence dědictví v době smrti zůstavitele

Aby mohlo samotné řízení o dědictví probíhat, musí ke dni smrti zůstavitele existovat majetek, který byl vlastnictvím zemřelého. Za majetek zůstavitele lze považovat věci movité i nemovité, všechna majetková práva a hodnoty.

Pokud byl zůstavitel v době smrti ženatý, musí soudní komisař, nejprve zjistit rozsah společného jmění manželů, následně pak toto společné jmění manželů vypořádat, určit co z tohoto majetku náleží do dědictví a co připadá pozůstalému manželovi podle zásad upravených v § 149 o.z. Pokud byli manželé rozvedeni

¹⁰ zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹¹ zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Zpravidla příslušným soudem, je soud v jehož obvodu měl zůstavitel naposledy bydliště.

a neměli vypořádané společné jmění manželů, je rozhodující, zda uběhla tříletá lhůta od právní moci rozsudku, jímž bylo manželství zůstavitele a pozůstalého manžele rozvedeno, stanovená § 150 o.z. Je ale třeba zdůraznit, že úmrtí zůstavitele tuto tříletou lhůtu nestaví. Pokud tato lhůta již uběhla, řídí se soud § 150 odst. 4 o.z., v opačném případě se stává předmětem projednání dědictví nárok zůstavitele z nevypořádaného společného jmění manželů.

Pokud by zůstavitel uzavřel registrované partnerství, majetek pořízený za trvání registrovaného partnerství se nestává společným jměním registrovaných partnerů.

Některá práva a povinnosti nejsou předmětem dědictví a smrtí zůstavitele zanikají. Jde především o taková práva a povinnosti, která jsou vázána na osobu zůstavitele. Jde například o práva a povinnosti vyplývající z rodinného práva, a to povinnosti při výchově dětí, vyživovací povinnost, ale také právo být vyživován, dále práva ze sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění. Dále je to právo spjaté výlučně s osobou zůstavitele, a to právo na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění (§ 579 odst. 2 o.z.), nebo povinnost kterou měl vykonat osobně pouze zůstavitel, např. namalovat obraz, vytvořit sochu (§ 579 odst. 1 o.z.).¹²

Pokud soud zjistí, že zůstavitel žádný majetek nezanechal, řízení o dědictví zastaví v souladu s ustanovením § 175h odst. 1 o.s.ř. Zanechal-li zůstavitel pouze majetek nepatrné hodnoty, soud řízení se souhlasem vypravovatele pohřbu zastaví podle § 175h odst. 2 o.s.ř. a nepatrný majetek vydá osobě, která se postarala o pohřeb zůstavitele. V zákoně není definice pojmu majetek nepatrné hodnoty. V komentáři občanského zákoníku je tento pojem definován takto: „O majetek nepatrné hodnoty jde – obecně vzato – tam, kde majetek zůstavitele podstatně nepřesahuje náklady, vynaložené na jeho pohřeb. V současné době lze uvažovat o tom, že jde o majetek nepatrné hodnoty, zpravidla tehdy, jestliže výše aktiv dědictví nepřesáhne částku pohybující se kolem 10.000 až 15.000 Kč. K případným pasivům se nepřihlíží“¹³

Pokud soud v řízení o dědictví majetek vydá vypravovateli pohřbu a řízení zastaví, vypravovatel pohřbu nemá postavení dědice, tedy nevstupuje do práv

¹² MUZIKÁŘ, Ladislav, ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník Velký akademický komentář - 1.svazek*. Praha: Linde, 2008, s.1128. (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s platností od 1.1.2014 - §1475 „Pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci“

¹³ FIALA, Roman, MIKEŠ, Jiří a kol. *Občanský zákoník komentář – 2. díl 2*. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s.1382.

a povinností zůstavitele, ale nabývá majetek na základě rozhodnutí soudu, nikoliv na základě dědění. Nejedná se tedy o univerzální sukcesi.¹⁴

„Právními nástupci zůstavitele se mohou stát pouze osoby, které po něm dědily. Jestliže zůstavitel nezanechal majetek nebo zanechal-li majetek jen nepatrné hodnoty, nemá právního nástupce, který by vstupoval do jeho práv a povinností.“¹⁵

V praxi se dědická řízení zastavují podle § 175h odst.2 o.s.ř. a majetek nepatrné hodnoty se vydává vypravovateli pohřbu tehdy, kdy přiměřené náklady vynaložené v souvislosti s pohřbem zůstavitele jsou rovny nebo vyšší než je hodnota majetku zůstavitele. Další otázkou, která se nabízí, je stanovení výše přiměřených nákladů spojených s pohřbem. Tuto problematiku občanský zákoník ani občanský soudní řád neřeší. Soudní komisař by při stanovení výše přiměřených nákladů spojených s pohřbem měl přihlídnout k majetkovým poměrům zůstavitele, jeho společenskému postavení a místním zvyklostem.¹⁶

Pokud nejsou dány podmínky pro zastavení dědického řízení podle § 175h o.s.ř., soud pokračuje v řízení o dědictví.

4.3 Dědický titul

Dědickým titulem je zákonem daný důvod, podle kterého dědic nabývá dědictví. V našem právním řádu jsou upraveny pouze dva dědické tituly,¹⁷ dědic nabývá dědictví ze zákona (podle zákonem daných dědických skupin) nebo ze závěti. Podle ustanovení § 461 odst.1 o.z. „dědí se ze zákona, ze závěti nebo z obou těchto důvodů“.¹⁸

Nepořídil-li zůstavitel závěť a nedědí-li žádná osoba, která je uvedena v zákonem stanovených dědických skupinách, zůstavitelův majetek připadá jako odúmrt' státu dle § 462 o.z. Stát zde nevystupuje v postavení dědice, ale jako specifický subjekt, kterému majetek zůstavitele připadne.¹⁹ Pokud majetek zůstavitele připadá jako odúmrt' státu, nemůže stát dědictví odmítnout.

¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu spisová značka 4Cz 18/81 uvedeno v BÍLEK, P., FIALA, R., JINDŘICH, M., WAWERKA, K. a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2010, s.819.

¹⁵ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15.1.2002, sp. zn. 26Co 131/2001

¹⁶ HOLÍK, Luboš, MARCEL, Josef: Právní institut zastavení dědického řízení dle §175h občanského soudního řádu, *Ad Notam*, 2010, č.2, s.8.

¹⁷ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s účinností od 1.1.2014. §1476 “Dědí se na základě dědické smlouvy, ze závěti, nebo ze zákona. Tyto důvody mohou působit i vedle sebe.”

¹⁸ zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁹ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s účinností od 1.1.2014. §1634 Nedědí-li žádný dědic, připadá dědictví státu, na stát se hledí, jako by byl zákonný dědic, nemá právo dědictví odmítnout.

V případě, že by však zůstavitel pořídil závěť, ve které by ustanovil dědicem stát, má stát postavení jako každý jiný dědic, může tedy dědictví po zůstaviteli odmítnout.

4.3.1 Ze zákona

Výhradně k dědění ze zákona dochází pouze tehdy, nezanechal-li zůstavitel závěť. Dědicem ze zákona může být pouze fyzická osoba. Dědění ze zákona je upraveno v části sedmé, hlavě druhé v §§ 473 až 475a o.z. Náš současný právní řád upravuje čtyři dědické skupiny.²⁰

První dědická skupina

Podle § 473 o.z. dědí v první dědické skupině rovným dílem zůstavitelovy děti²¹ a manžel²² nebo partner²³. Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti. Jestliže nedědí ani tyto děti nebo některé z nich, dědí stejným dílem jejich potomci.²⁴

Manžel nebo registrovaný partner dědí jen tehdy, pokud smrt zůstavitele nastala za trvání manželství nebo registrovaného partnerství.

Z ustanovení § 479 o.z. vyplývá, že pokud zůstavitel zanechal nějaké potomky, dědí vždy dědicové první dědické skupiny. U potomků zůstavitele se uplatňuje princip reprezentace. Pokud nedědí dítě zůstavitele, jeho podíl přechází na jeho děti, a pokud nedědí ani tyto děti, dědí jejich potomci. Vzdálenější potomci vždy vstupují jen do dědického podílu, který by náležel jejich předchůdci. Tato situace může nastat v případě, že potomek zůstavitele z nějakého důvodu nedědí, ať už zůstavitele předemřel, dědictví odmítl, byl zůstavitelem platně vyděděn (pokud zůstavitel nevydělil i jeho potomky) nebo se stal ze zákona nezpůsobilým dědicem. Pokud

²⁰ Tamtéž. Neužívá pojmu dědická skupina, ale dědická třída.

²¹ zákon č. 94/1963 Sb. zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů. §63 Osvojením vzniká mezi osvojitelem a osvojencem takový poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi, a mezi osvojencem a příbuznými osvojitele poměr příbuzenský.

²² Tamtéž. §1 **Manželství** je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem.

²³ zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. §1 **registrované partnerství** je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem. Partnerem se v tomto zákoně rozumí osoba, která uzavřela partnerství.

²⁴ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s účinností od 1.1.2014. §1635 „V první třídě dědiců dědí zůstavitelovy děti a jeho manžel, každý z nich stejným dílem. Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti; totéž platí o vzdálenějších potomcích téhož předka.“ §3020 „ustanovení části první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů platí obdobně pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů.“

zůstavitel nezanechal žádné potomky, dědí dědicové druhé dědické skupiny. Manžel ani partner sami v první dědické skupině dědit nemohou.²⁵

Druhá dědická skupina

Dědění v druhé dědické skupině je upraveno v § 474 o.z. Nedědí-li zůstavitelovi potomci, dědí ve druhé skupině manžel nebo partner, zůstavitelovi rodiče a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost²⁶ nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele (dále jen spolužijící osoba)²⁷. Také dědicové ve druhé dědické skupině dědí rovným dílem, avšak manžel nebo partner zůstavitele musí obdržet vždy nejméně polovinu dědictví. V této skupině může manžel nebo partner dědit sám, jako jediný dědic ze zákona. Pokud zůstavitel nezanechal ani manžela nebo partnera, ani rodiče, nastupují dědicové třetí dědické skupiny.

Paradoxní situace v případě dědění ve druhé dědické skupině může nastat tehdy, pokud dědické právo svědčí současně manželce zůstavitele, se kterou zůstavitel delší dobu nežil, a družce zůstavitele, jako spolužijící osobě, splňující předpoklady uvedené shora.

Třetí dědická skupina

V ustanovení § 475 o.z. je upraveno dědění ve třetí dědické skupině, podle něhož nedědí-li manžel, partner ani rodič zůstavitele, dědí jeho sourozenci a spolužijící osoby. Nedědí-li sourozenec zůstavitele, do jeho dědického podílu nastupují jeho děti. Opět se zde uplatňuje princip reprezentace, avšak dědický nárok již dále nepřechází ze synovců a neteří na jejich potomky. Synovci a neteře opět vstupují pouze do dědického podílu svého rodiče.²⁸

Čtvrtá dědická skupina

V ustanovení § 475a o.z. je uvedeno, pokud nedědí ani jedna z osob uvedených ve třetí dědické skupině, dědí stejným dílem zůstavitelovi prarodiče a pokud nedědí žádný z nich, dědí stejným dílem jejich děti. V této dědické skupině se neuplatňuje princip reprezentace, nýbrž princip graduální. Strýcové a tety zůstavitele nastupují

²⁵ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii i praxi* 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s.53.

²⁶ zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. §115 **domácnost** tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.

²⁷ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s účinností od 1.1.2014. V §1636 je upravena druhá dědická třída, obsahově totožná jako druhá dědická skupina v platném o.z.

²⁸ Tamtéž. V §1637 je upravena třetí dědická třída, obsahově totožná jako druhá dědická skupina v platném o.z.

jako dědicové ve čtvrté dědické skupině až v případě, že nedědí žádný z prarodičů zůstavitele. Prarodiče v této dědické skupině dědí vždy rovným dílem.²⁹

4.3.2 Ze závěti

Zůstavitel může o svém majetku, pro případ smrti, pořídit závěť. Pro závěť zákon předepisuje určitou formu. Pokud by závěť nebyla sepsána ve formě stanovené zákonem, byla by neplatná. Zákon upravuje tři formy závěti, a to allografní, holografní a závěť sepsanou notářským zápisem. Jelikož zákon pro listinu o vydědění stanoví stejné formální náležitosti jako pro závěť, tak jak je uvedeno v ustanovení § 469a odst.3 o.z., budou tyto formální náležitosti podrobně rozvedeny níže, v kapitole týkající se formálních náležitostí listiny o vydědění.

Závětí může zůstavitel stanovit jinou dědickou posloupnost než stanovenou zákonem. V závěti může zůstavitel ustanovit univerzálního dědice k veškerému svému majetku nebo může určit podíly jednotlivých dědiců. Podle § 479 odst.1 o.z. „v závěti zůstavitel ustanoví dědice, popřípadě určí jejich podíly nebo věci a práva, které jim mají připadnout. Nejsou-li podíly více dědiců v závěti určeny, platí, že podíly jsou stejné.“ Zůstavitel může pořídit závětí o veškerém svém majetku, případně o jeho části. Pořídí-li zůstavitel závětí jen o části svého majetku, dědí ostatní majetek, v závěti neuvedený, zákonní dědicové.

Podle ustanovení § 461 odst.2 o.z. platí, pokud nedědí dědic ze závěti, dědí podíl závětního dědice zákonní dědicové.³⁰ Tento případ nastává tehdy, pokud se závětí ustanovený dědic smrti zůstavitele nedožil, stal se nezpůsobilým dědicem nebo dědictví odmítl.

Dle tohoto ustanovení lze dovozovat, že pokud zůstavitel pořídí o svém majetku pro případ smrti závěť, jeho vůle v závěti uvedená má přednost před dědickou posloupností stanovenou v zákoně. Zákon však obsahuje institut tzv. neopomenutelných dědiců³¹, kteří musí dostat alespoň část majetku zůstavitele a tím je vůle zůstavitele poněkud omezena. Zákon stanoví, že neopomenutelnými

²⁹ Tamtéž. §1638 - čtvrtá dědická třída „Nedědí-li žádný dědic ve třetí třídě, dědí ve čtvrté třídě stejným dílem prarodiče zůstavitele.“ §1639 - pátá dědická třída „Nedědí-li žádný z dědiců čtvrté třídy, dědí v páté třídě jen prarodiče rodičů zůstavitele.“ §1640 - šestá dědická třída „Nedědí-li žádný z dědiců páté třídy, dědí v šesté třídě děti dětí sourozenců zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele, každý stejným dílem. Nedědí-li některé z dětí prarodičů zůstavitele, dědí jeho děti.“

³⁰ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s účinností od 1.1.2014. §1633 „Kde nedojde k posloupnosti podle dědické smlouvy nebo podle závěti, nastane zákonná dědická posloupnost k pozůstalosti nebo její části.“

³¹ Tamtéž. §1643 „Nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele a nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci.“

dědici jsou pouze potomci zůstavitele. Ti musí vždy dostat nejméně to, co jim ze zákona podle § 479 o.z. náleží. Pokud by na to zůstavitel v závěti nepamatoval, byla by závěť v této části neplatná. Podle tohoto ustanovení musí nezletilý potomek dostat vždy celý svůj zákonný dědický podíl.³² Zletilý potomek, pokud závěť zůstavitele neuzná za platnou a domáhá se neplatnosti této závěti, musí podle tohoto ustanovení dostat alespoň polovinu toho, co by mu ze zákona náleželo.³³

Zůstavitel může v závěti ustanovit tzv. náhradního dědice.³⁴ Pokud se tak rozhodne, ve své závěti uvede, že v případě, že by závětní dědic z jakéhokoliv důvodu nedědil, dědí podíl tohoto závětního dědice závětí ustanovený náhradní dědic. Jedná se o případy, kdyby závětí ustanovený dědic dědictví odmítl, stal se nezpůsobilým dědicem nebo se smrti zůstavitele nedožil.

Pokud zůstavitel pořídí závěť, nemůže v této závěti stanovit jakékoliv podmínky.³⁵ Pokud by je v závěti stanovil, nemají tyto podmínky žádné právní následky a v řízení o dědictví se k nim nepřihlíží (§ 478 o.z.). „Ustanovení závěti o povinnosti dědice (dědiců) vyplatit peněžité podíly jiným osobám nemá charakter podmínky, která nemá právní následky (§ 478 ObčZ).“³⁶

Závěť mohou pořídít i nezletilé osoby, které dovršily věku patnácti let, a to dle § 476d o.z. Tyto osoby mohou závěť sepsat pouze ve formě notářského zápisu. Zákon tak nařizuje z toho důvodu, že osoby starší patnácti let, avšak mladší osmnácti let, nemusí mít až takovou vyspělost, aby byly schopny posoudit důsledky svého jednání.

Dále je forma notářského zápisu zákonem stanovena v případě, že zůstavitel chce závětí zřídit nadaci nebo nadační fond.³⁷

4.3.3 Dědění ze zákona a ze závěti

Jak je výše uvedeno, zákon připouští v ustanovení § 461 o.z. dva důvody dědění, ze zákona nebo ze závěti nebo z obou těchto důvodů.³⁸ V případě, že zůstavitel pořídil platnou závěť a závětní dědic nenabude z jakéhokoliv důvodu

³² Tamtéž. §1643 - nezletilý dědic musí dostat alespoň tři čtvrtiny svého zákonného podílu.

³³ Tamtéž. §1643 - zletilý dědic musí dostat alespoň jednu čtvrtinu svého zákonného podílu.

³⁴ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii i praxi*. 1.vydání. Praha: Leges, 2011, s.84-85.

³⁵ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s účinností od 1.1.2014. §1551 odst.1 „zůstavitel může uvést v závěti podmínku, doložení času nebo příkazu.“ Podmínka je upravena v §§1561-1563.

³⁶ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 2001, č.j. 24Co 51/2001-133

³⁷ FIALA, Roman, MIKEŠ, Jiří a kol. *Občanský zákoník komentář – 2. díl*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s.1452.

³⁸ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s účinností od 1.1.2014 §1476 “Dědí se na základě dědické smlouvy, ze závěti, nebo ze zákona. Tyto důvody mohou působit i vedle sebe.“

majetek mu odkázaný v závěti (např. zůstavitele předemře, dědictví odmítne), a v závěti není ustanoven náhradní dědic, nabudou tento majetek dědicové ze zákona. Také v případě, že závěť není universální, zůstavitel pořizuje pouze o některých věcech a právech, pak majetek, v závěti neuvedený, připadá dědicům ze zákona. Tato situace může nastat i v případě, že zůstavitel nabytí majetek až po pořízení závěti. V takovýchto případech dědí po zůstaviteli současně dědicové ze závěti i ze zákona.

„Jestliže zůstavitel v závěti určil konkrétní nemovitost ustanovenému závětnímu dědici, ale později tuto nemovitost smluvně převedl na jinou osobu, nelze při posuzování účinnosti závěti nebo její části již zpravidla mít za to, že by zůstavitel přesto chtěl, aby se ustanovený dědic nemovitosti stal dědicem určitého podílu majetku, který by bylo možno vyjádřit v penězích.“³⁹

Dalším příkladem, v praxi nejčastějším, kdy dědí vedle sebe současně dědicové ze závěti i ze zákona, je případ, kdy zůstavitel platně pořídil závěť, ve které opomenul své potomky, a tito potomci se domáhají neplatnosti této závěti v souladu s ustanovením § 479 o.z.

4.4 Dědic

Dědicem se stává fyzická nebo právnická osoba poté, co prohlásí, že dědictví po zůstaviteli neodmítá. Po zahájení řízení o dědictví zjistí soudní komisař okruh potencionálních dědiců ze zákona i ze závěti. Tyto v úvahu připadající dědice pak poučí o tom, že mohou dědictví odmítnout. Institut odmítnutí dědictví je upraven v ustanovení § 463 odst. 1 o.z., podle něhož „Dědic může dědictví odmítnout. Odmítnutí se musí stát ústním prohlášením u soudu nebo písemným prohlášením jemu zasláným.“⁴⁰ Lhůta pro učinění tohoto prohlášení činí jeden měsíc ode dne, kdy byl potencionální dědic o svém právu dědictví odmítnout a o jeho následcích vyrozuměn (§ 464 o.z.). Prohlášení o odmítnutí či neodmítnutí dědictví je neodvolatelné a nelze k němu připojit žádné podmínky. Pokud by dědic k odmítnutí dědictví připojil jakoukoliv výhradu či podmínku, nebo dědictví odmítl z části,

³⁹ FIALA, Roman, MIKEŠ, Jiří a kol. *Občanský zákoník komentář – 2. díl 2.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s.1457 (R 33/1976).

⁴⁰ zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

nenastaly by účinky odmítnutí dědictví a osoba, která tento úkon učinila, by byla dědicem.^{41 42}

Rovněž ten, který již svým počínáním dal najevo, že chce dědit, nemůže později dědictví odmítnout.⁴³

„Dědic, který z prostředků náležejících do dědictví platil dluhy zůstavitele, nemůže odmítnout dědictví (§ 465 ObčZ). Pro nepřípustnost odmítnutí dle § 465 ObčZ není rozhodující, zda si takto dědic počínal před poučením o dědickém právu a možnosti odmítnout dědictví nebo až po tomto poučení. Nakládá-li s majetkem zůstavitele dědic, který je zároveň zákonným zástupcem nezletilého dítěte jako dalšího dědice, nelze z toho bez dalšího dovozovat, že si jako dědic počínal i za nezletilé dítě.“⁴⁴

„Dovolal-li se potomek relativní neplatnosti závěti (§ 479 ObčZ), dal tím najevo, že chce dědit, a proto již nemůže dědictví odmítnout (§ 465 ObčZ).“⁴⁵

„Neučiní-li dědic, který byl vyrozuměn o svém dědickém právu, o možnosti odmítnout dědictví a o následcích tohoto odmítnutí, ve lhůtě podle § 464 ObčZ žádné prohlášení, hledí se na něj po marném uplynutí lhůty stejně, jako by prohlásil, že dědictví neodmítá.“⁴⁶

4.5 Způsobilý dědic

Způsobilým dědicem je každá fyzická osoba, která se dožije okamžiku smrti zůstavitele, s výjimkou osob ze zákona nezpůsobilých dědit (§ 469 o.z.) nebo osob zůstavitelem vyděděných (§ 469a o.z.). Způsobilým dědicem je i nasciturus⁴⁷, pokud se narodí živý.

⁴¹ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii i praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 32.

⁴² zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník s účinností od 1.1.2014 §1485 „Dědic má právo po smrti zůstavitele dědictví odmítnout; smluvní dědic však jen, pokud to není dědickou smlouvou vyloučeno. Odmítá-li dědictví nepominutelný dědic, může dědictví odmítnout s výhradou povinného dílu.“ Dle §1487 „Odmítnutí dědictví vyžaduje výslovné prohlášení vůči soudu. Dědictví lze odmítnout do jednoho měsíce ode dne, kdy soud dědice vyrozuměl o jeho právu odmítnout dědictví a o následcích odmítnutí; má-li dědic jediné bydliště v zahraničí, činí lhůta k odmítnutí dědictví tři měsíce.“

⁴³ zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů §465

⁴⁴ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30.11.1999, č.j. 24Co 321/99-171

⁴⁵ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 19.2.1996, spis. zn. 18Co 324/95

⁴⁶ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30.8.1996, č.j. 24Co 214/96-24

⁴⁷ **Nasciturus** – počatý, avšak dosud nenarozený plod v těle matky. Nasciturus je považován za osobu v právním smyslu za podmínky, že se narodí živý (způsobilost k právům a povinnostem, fyzická osoba) – HENDRYCH, Dušan, a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1459s.

Způsobilým závětním dědicem může být nejen fyzická osoba ale i právnická osoba, která má ke dni smrti zůstavitele právní subjektivitu.⁴⁸ Právní subjektivitu získá dnem zápisu do obchodního rejstříku (§ 62 odst. 1 Obch.z.). Pokud by byla společnost pouze ve fázi založení, nepřicházela by v úvahu jako dědic.⁴⁹ Speciální úpravu obsahuje § 477 odst. 2 o.z., který upravuje možnost zřídit závětí nadaci nebo nadační fond.

⁴⁸ zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník s účinností od 1.1.2014 §1478 způsobilým dědicem je i právnická osoba, která v době smrti zůstavitele neexistuje, pokud vznikne do jednoho roku od smrti zůstavitele.

⁴⁹ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii i praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s.25 – 26.

5 Dědická nezpůsobilost

5.1 Zákonné důvody dědické nezpůsobilosti podle současné i budoucí právní úpravy

Osobou způsobilou dědit je každá fyzická osoba, které svědčí dědické právo ze zákona nebo ze závěti, nebo z obou těchto titulů, a která žila v den smrti zůstavitele. U právnických osob každá osoba, které svědčí dědické právo ze závěti a která v den smrti zůstavitele měla právní subjektivitu. Institut dědické nezpůsobilosti pak stanoví důvody, při jejichž naplnění osoba, které by jinak svědčilo dědické právo, nedědí. Osobou nezpůsobilou dědit se tedy může stát jakákoliv osoba, pokud naplní zákonem dané předpoklady pro vznik dědické nezpůsobilosti.

V zákoně je dědická nezpůsobilost upravena v § 469 o.z. Jsou zde taxativně vymezeny dva důvody dědické nezpůsobilosti. Podle tohoto ustanovení nemůže dědit ten, kdo:

- a) se dopustil úmyslného trestného činu⁵⁰ proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům.
- b) se dopustil zavrženíhodného jednání proti projevu poslední vůle zůstavitele.

Zákon však umožňuje, aby i osoba nezpůsobilá dědit, za předpokladu, že by jí zůstavitel čin odpustil, dědit mohla.

Dědická nezpůsobilost tedy nastává přímo ze zákona, není třeba žádného úkonu zůstavitele. Soudní komisař při projednání dědictví musí k dědické nezpůsobilosti přihlížet z úřední povinnosti (ex offio). Zákon v žádném případě nepřipouští, aby se účastníci dědického řízení v průběhu řízení o dědictví shodli na tom, že nezpůsobilý dědic může dědit na základě jejich souhlasného prohlášení. K takovému prohlášení by nebylo nepřihlíženo. Na dědice, který se dopustí úmyslného trestného činu proti osobám uvedeným v § 469 o.z. nebo zavrženíhodného jednání proti poslední vůli zůstavitele, a zůstavitel mu za svého života tento čin neodpustí, se pohlíží, jako by se smrti zůstavitele nedožil, tedy

⁵⁰ zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. §13 „**trestným činem** je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovémto zákoně.“ §15 „**trestný čin je spáchán úmyslně**, jestliže pachatel chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, nebo věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.“

nedědí. Jednání způsobující dědickou nezpůsobilost mu musí být jednoznačně prokázáno.⁵¹

Dědickou nezpůsobilost lze vztáhnout vždy pouze na tu osobu, která se dopustila takového jednání, nikoliv už např. na její potomky, na rozdíl od vydědění.

V případě, že nezpůsobilým dědicem je osoba, jíž by jinak svědčilo dědické právo ze zákona, nastupují na její dědický nárok dědicové podle zákonných dědických skupin. Pokud tedy dojde dědickou nezpůsobilostí k uvolnění zákonného dědického podílu, prioritně se uplatňuje princip reprezentace před principem akrescence.

V případě, že nezpůsobilým dědicem je osoba, jíž by jinak svědčilo dědické právo ze závěti, nastupují na její dědický nárok dědicové ze zákona, pokud zůstavitel neuvedl v závěti náhradního dědice. Podmínkou je, že tato závěť byla sepsána přede dnem, kdy nastaly zákonné předpoklady vzniku dědické nezpůsobilosti, tedy před spácháním úmyslného trestného činu proti osobám shora uvedeným, případně před spácháním zavrženíhodného jednání proti poslední vůli zůstavitele.

Pokud se dědic dopustí jednání, které způsobí jeho dědickou nezpůsobilost, má toto jednání důsledky pouze pro dědické řízení. Pokud by se například nezpůsobilým dědicem stal pozůstalý manžel, nemá tato skutečnost důsledky na jiná práva, než dědická. Jde například o nabytí práv a povinností vyplývajících ze stavebního spoření, členského práv v bytovém družstvu, nároku na vyplacení mzdy či jiných dávek apod., kdy tato práva přecházejí ze zákona na pozůstalého manžela i když ztratil dědickou způsobilost.⁵²

Velmi problematickou otázkou je posouzení, zda zůstavitel nezpůsobilému dědici jeho jednání, způsobující dědickou nezpůsobilost, odpustil. Tuto skutečnost je vždy nutné zkoumat. Zákon pro odpuštění takového jednání nestanoví žádnou formu.⁵³ Nesporné by bylo, pokud by tak zůstavitel učinil písemnou formou, např. pořídil závěť, ve které by nezpůsobilého dědice ustanovil svým dědicem. Pak by soud vycházel z předpokladu, že zůstavitel nezpůsobilému dědici čin odpustil, a tato osoba by byla dědicem. Podmínkou odpuštění je, že zůstavitel věděl, že byl

⁵¹ FIALA, Roman, MIKEŠ, Jiří a kol. *Občanský zákoník komentář – 2. díl* 2.vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s.1410-1411.

⁵² KRÁLOVÁ, Jitka, ECK, Lothar. *Dědická nezpůsobilost. Ad Notam*, 2004, č.2, s.34.

⁵³ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s účinností od 1.1.2014. §1481 stanoví, že zůstavitel musí výslovně prominout čin způsobující dědickou nezpůsobilost.

spáchán čin, který způsobuje dědickou nezpůsobilost. V případě, že by zůstavitel písemný projev směřující k odpuštění tohoto jednání neučinil, byla by tato otázka předmětem dalšího dokazování. Záleželo by na předložených důkazech a postoji všech účastníků dědického řízení. V případě, že by předložené důkazy byly věrohodné, a nevznikl by mezi účastníky dědického řízení spor o dědickou nezpůsobilost, mohl by se jinak nezpůsobilý dědic stát osobou, které dědické právo svědčí.⁵⁴ Příkladem předložených důkazů o tom, že zůstavitel takovéto osobě odpustil, může být i to, že tuto osobu po spáchání činu, způsobujícím dědickou nezpůsobilost, často navštěvoval, udržoval s ní přátelský vztah, a z jeho chování lze vyvodit, že jí tento čin odpustil.

V novém občanském zákoníku, účinném od 1.1.2014, jsou rozšířeny důvody dědické nezpůsobilosti. Dědická nezpůsobilost je zde upravena v §§1481–1483, stanoveny jsou čtyři důvody způsobující dědickou nezpůsobilost. První dva důvody způsobující dědickou nezpůsobilost jsou shodné se současnými, avšak podrobněji rozvedeny.

„Z dědického práva je vyloučen ten, kdo:

- a) se dopustil **činu povahy úmyslného trestného činu** proti zůstaviteli, jeho **předku**, potomku nebo manželu nebo
- b) zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, **zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul.**⁵⁵

Další dva nové důvody dědické nezpůsobilosti jsou upraveny v § 1482.

(Odst.1) „Probíhá-li v den zůstavitelovy smrti řízení o rozvod manželství zahájené na zůstavitelův návrh podaný v důsledku toho, že se manžel vůči zůstaviteli dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí, je zůstavitelův manžel vyloučen z dědického práva jako zákonný dědic.

(Odst.2) Byl-li rodič zbaven rodičovské odpovědnosti proto, že ji či její výkon zneužíval nebo že výkon rodičovské odpovědnosti z vlastní viny závažným

⁵⁴ FIALA, Roman, MIKEŠ, Jiří a kol. *Občanský zákoník komentář – 2. díl*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s.1411 - 1412.

⁵⁵ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s účinností od 1.1.2014 §1481

způsobem zanedbával, je vyloučen z dědického práva po dítěti podle zákonné posloupnosti.⁵⁶

Ustanovení § 1483 stanoví, že pokud je někdo vyloučen z dědického práva, tak na jeho místo nastupuje jeho potomek podle zákonné posloupnosti, tato posloupnost nastane i když nezpůsobilý dědic přežije zůstavitele. To neplatí v případě § 1482 odst. 1, který je uveden shora.

5.1.1 Úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům

Osobou nezpůsobilou dědit je podle § 469 o.z. osoba, která se dopustila úmyslného trestného činu, proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo proti jeho rodičům. Nemusí jít výhradně o čin, který směřuje proti životu nebo zdraví těchto osob, ale o jakýkoliv úmyslný trestný čin. Takovýto čin však může způsobit dědickou nezpůsobilost jen v případě, že ke spáchání trestného činu došlo ještě za života zůstavitele. Není důležité, zda pachatel byl pro tento úmyslný trestný čin odsouzen, nebo ne, nebo zda trestní postih v důsledku smrti pachatele, promlčení, nebo udělení milosti, zanikl.⁵⁷

Pokud jde o úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo proti jeho rodičům, nastává dědická nezpůsobilost i v případě nedokonaného trestného činu, jestliže pachatel naplní znaky přípravy (§20 trestního zákona) nebo pokusu (§21 trestního zákona) trestného činu.

Pokud by zůstavitel osobě, která se dopustila úmyslného trestného činu proti osobám uvedeným v zákoně, její čin odpustil, může tato osoba dědit.

Jestliže spáchá úmyslný trestný čin osoba jednající v krajní nouzi⁵⁸ nebo osoba jednající v nutné obraně,⁵⁹ pak tento čin dědickou nezpůsobilost nezakládá.

V odborné literatuře není jednotný názor na dědickou nezpůsobilost, pokud by úmyslný trestný čin proti osobám uvedeným v § 469 o.z. spáchala osoba mladší patnácti let, která není trestně odpovědná⁶⁰. Ve Velkém akademickém komentáři k občanskému zákoníku u § 469 o.z. je uvedeno: „Dopustí-li se takového skutku

⁵⁶ Tamtéž. §1482

⁵⁷ FIALA, Roman, MIKEŠ, Jiří a kol. *Občanský zákoník komentář – 2. díl*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s.1410 - 1411.

⁵⁸ zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. §28 **krajní nouze**–Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému zákonem, není trestným činem.

⁵⁹ Tamtéž. §29 **nutná obrana**–Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem.

⁶⁰ Tamtéž. §25 **věk**–Kdo v době spáchání trestného činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný.

dědic, který ještě nedovršil patnácti let, resp. mladistvý, který nedosáhl potřebné rozumové a mravní vyspělosti (viz §5 odst.1 zák.č. 218/2003 Sb.), není sice trestně odpovědný, ale z toho ještě nelze dovozovat, že takové jednání nemá za následek dědickou nezpůsobilost. Otázka dědické nezpůsobilosti je otázkou občanskoprávní nikoli otázkou trestní odpovědnosti. Bylo by bezpochyby v rozporu s dobrými mravy (§ 3 obč. z.), aby se prosadilo subjektivní dědické právo dědice, který sice nedovršil patnácti let a není proto trestně odpovědný, ale dopustil se skutku, který je podle trestního zákona závažným trestným činem, ačkoliv byl schopen ovládnout své jednání a posoudit jeho následky (srov. též § 422 odst. 1 obč. z.).⁶¹ Naproti tomu ve Velkém komentáři k občanskému zákoníku je k § 469 o.z. uvedeno: „Dědickou nezpůsobilost naproti tomu nezakládá jednání naplňující znaky trestného činu (předpokládaného § 469), spáchala-li je osoba pro svůj věk trestně neodpovědná (tj. mladší patnácti let „srov. § 11 TrZ); [...]“⁶²

Z výše uvedeného vyplývá, že pokud by se takového skutku dopustila osoba mladší patnácti let, a byla rozumově a mravně vyspělá natolik, že by byla schopna pochopit nebezpečnost činu pro společnost nebo ovládat své jednání, způsobuje toto její jednání dědickou nezpůsobilost. V případě, že by tato osoba nebyla schopna pochopit nebezpečnost svého činu pro společnost nebo nebyla schopna ovládat své jednání, nezakládalo by toto její jednání dědickou nezpůsobilost.

Okruh osob uvedených v §469 o.z. je taxativní, nelze jej tedy rozšířit o další osoby, i kdyby je snad zůstavitel považoval za osoby sobě blízké. Tento úmyslný trestný čin by tedy musel být spáchán proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům. Pokud by osoba spáchala úmyslný trestný čin, například proti prarodiči, sourozenci či partneru zůstavitele, nezakládal by tento čin její dědickou nezpůsobilost, ačkoli osoba, proti níž byl čin spáchán, byla natolik blízká zůstaviteli, že by si tento nepřál, aby pachatel po něm dědil. V takovémto případě by zůstaviteli nezbyvalo než pořídít závěť, v níž by ustanovil jiného dědice, popřípadě dědice náhradního, a tak dané osobě zabránil po něm dědit, případně tuto osobu zkrátil na dědickém podílu. Bohužel, pokud by takovýto úmyslný trestný čin spáchal potomek zůstavitele, není takovýto čin důvodem ani pro vydědění takového potomka podle ustanovení § 469a o.z.

⁶¹ MUZIKÁŘ, Ladislav, ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník Velký akademický komentář, 1.svazek*, Praha: Linde, 2008, s.1174.

⁶² FIALA, Roman, MIKEŠ, Jiří a kol. *Občanský zákoník komentář – 2. díl. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, s.1411.

Je nepochopitelné, že v § 469 o.z. jako důvod dědické nezpůsobilosti není uveden úmyslný trestný čin proti registrovanému partneru zůstavitele, přestože v zákonných dědických skupinách je tento partner zůstavitele uveden jako dědic ze zákona hned v první dědické skupině vedle manžela a dětí zůstavitele. Je otázkou, zda zákonodárce zapomněl doplnit registrovaného partnera zůstavitele mezi osoby uvedené v § 469 o.z. nebo jej tam uvést nechtěl. Vzhledem k současnému vývoji společnosti, kdy mnoho lidí spolu dlouhodobě žije ve společné domácnosti jako druh a družka, mnohdy spolu vychovávají děti a nechtějí uzavřít manželství nebo registrované partnerství, je ke zvážení, zda by mezi osoby uvedené v § 469 o.z. neměly být zařazeny i tyto osoby.

Podle nového občanského zákoníku účinného od 1.1.2014 již zákonodárce na registrovaného partnera pamatoval. Podle ustanovení §1481 „Z dědického práva je vyloučen, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu [...]“⁶³ Z §3020 „ustanovení části první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů platí obdobně pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů.“ Tímto nový občanský zákoník rozšířil okruh osob, proti nimž by musel být čin povahy úmyslného trestného činu spáchán, způsobující dědickou nezpůsobilost, nejen o partnera zůstavitele, ale i o všechny předky zůstavitele tj. nejen rodiče, ale i prarodiče a dále i o potomky zůstavitele tj. nejen děti zůstavitele, ale i jeho vnuky a pravnuky.

Pro posouzení dědické nezpůsobilosti je rozhodující přesné datum, kdy byl takovýto úmyslný trestný čin spáchán. Zajímavým příkladem projednávaným u Obvodního soudu v Praze byl případ, kdy se potomek zůstavitelky dopustil úmyslného trestného činu proti druhovi zůstavitelky asi 6 let před jejím úmrtím. Tento druh byl v době úmrtí zůstavitelky již jejím manželem. Ostatní zákonní dědicové namítli dědickou nezpůsobilost tohoto potomka. Protože však v době spáchání úmyslného trestného činu byl manžel zůstavitelky pouze jejím druhem, nezakládal tento úmyslný trestný čin dědickou nezpůsobilost potomka, který tento čin spáchal. Stal se tedy dědicem ze zákona po zůstavitelce.⁶⁴

Dalším případem dědické nezpůsobilosti, v tomto případě nesporným, je případ, který byl projednáván u Okresního soudu v Kroměříži. Bezdětný starší manželský pár se dobrovolně rozhodl odejít ze života. Oba manželé zanechali

⁶³ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s účinností od 1.1.2014

⁶⁴ KRÁLOVÁ, Jitka, ECK, Lothar. Dědická nezpůsobilost. *Ad Notam*, 2004, č.2, s.34.

dopis na rozloučenou, ve kterém tuto skutečnost sdělili svým příbuzným. Jako důvod tohoto rozhodnutí uvedli svůj neustále se zhoršující a neléčitelný zdravotní stav. Následně manžel svou manželku násilným způsobem připravil o život a poté spáchal sebevraždu. V tomto případě, pokud by se manžel vůči své manželce nedopustil takového činu, který lze jednoznačně kvalifikovat jako úmyslný trestný čin, protože svou manželku přežil, dědil by jako jediný dědic ze zákona. Soudní komisař, musí jednoznačně posoudit čin manžela, jako čin způsobující jeho dědickou nezpůsobilost. Po manželce tedy dědili dědicové další dědické skupiny, tedy její sourozenci.

„Byl-li dědic zůstavitele pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, je soud v dědickém řízení při posuzování tohoto důvodu dědické nezpůsobilosti (§ 469 ObčZ) vázán pravomocným rozsudkem a tato otázka nemůže být předmětem rozhodování dle §175k odst.1 či 2 OSŘ. Dědické právo odsouzeného dědice je však i v tomto případě závislé také na tom, zda mu zůstavitel tento čin odpustil (§469, druhá věta ObčZ) a je-li tato otázka sporná, musí soud postupovat dle §175k odst. 2 OSŘ.“⁶⁵

5.1.2 Zavrženíhodné jednání proti poslední vůli zůstavitele

Druhým důvodem uvedeným v § 469 o.z. pro vznik dědické nezpůsobilosti je, že se osoba, které by jinak svědčilo dědické právo ze zákona nebo ze závěti, dopustila zavrženíhodného jednání proti projevu poslední vůle zůstavitele. Zákon blíže nedefinuje pojem zavrženíhodné jednání. Takovéto jednání nemusí naplňovat znaky trestného činu, ani nemusí být učiněno pouze za života zůstavitele, jak je tomu u předchozího důvodu dědické nezpůsobilosti. I tato osoba může dědit, v případě, že jí zůstavitel tento čin odpustil.

Výkladem lze dovodit, že za zavrženíhodné jednání proti poslední vůli zůstavitele se považuje zničení závěti nebo její zatajení, dále se takového činu dopustí osoba, která jakkoliv chtěla ovlivnit sepsání závěti nebo listiny o vydědění, nutila pořizovatele závěti, aby do této listiny uvedl určitý obsah, přinutila zůstavitele sepsat závěť nebo listinu o vydědění pod přímým či nepřímým nátlakem, případně takovou listinu zfalšovala.⁶⁶ Osoba, která se dopustila prokazatelně takového jednání, není způsobilá dědit.

⁶⁵ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28.2.2001, č.j. 24Co 35/2001-80

⁶⁶ KRÁLOVÁ, Jitka, ECK, Lothar. Dědická nezpůsobilost. *Ad Notam*, 2004, č.2, s.34.

Nový občanský zákoník tento důvod dědické nezpůsobilosti upravuje podrobněji, a to v §1481. Zavrženíhodným jednáním proti poslední vůli zůstavitele je zejména, pokud nezpůsobilý dědic zůstavitele donutí sepsat závěť, nebo jej k tomu lstivě svedl, nebo projev poslední vůle překazil zůstaviteli, nebo zatajil, zfalšoval, podvrhl či úmyslně zničil poslední vůli.

Nejčastějším důvodem dědické nezpůsobilosti bývá zničení nebo zatajení závěti po smrti zůstavitele. Zajímavým případem z praxe, který probíhal u Okresního soudu ve Vyškově, byl případ, kdy při jednání ve věci samé, jeden z dědiců předložil soudnímu komisaři k posouzení vlastnoruční závěť zůstavitele. Ostatní účastníci dědického řízení o této závěti nevěděli. V okamžiku, kdy soudní komisař dal tuto závěť k posouzení platnosti ostatním dědicům, jeden z účastníků řízení, který byl v závěti opomenut, v návalu emocí závěť popadl a snědl. Tím se dopustil zavrženíhodného jednání proti poslední vůli zůstavitele. Přestože při následném jednání se tato osoba všem ostatním účastníkům dědického řízení za toto své jednání omluvila, všichni účastníci dědického řízení tuto jeho omluvu přijali a souhlasili s tím, aby tato osoba v souladu s ustanovením § 479 o.z. dostala svůj zákonný dědický podíl, musel Okresní soud ve Vyškově rozhodnout, že vzhledem k tomu, že se tato osoba dopustila zavrženíhodného jednání proti poslední vůli zůstavitele, je osobou nezpůsobilou dědit.

5.2 Nezpůsobilý dědic z hlediska subjektu

Do 1.1.2012 mohla být podle našeho právního řádu nezpůsobilým dědicem pouze fyzická osoba. Po vzoru mnoha států Evropské unie, které mají ve svých právních řádech upraven institut trestní odpovědnosti právnické osoby, zavedla i Česká republika trestní odpovědnost právnických osob zákonem č. 418/2011 Sb. Pro dědické právo z tohoto zákona vyplývá, že od 1.1.2012 se nezpůsobilým dědicem může stát i osoba právnická.

5.3 Spory o dědickou nezpůsobilost

Posouzení, zda je osoba, které by jinak svědčilo dědické právo ze zákona nebo závěti, nezpůsobilá dědit, není vždy jednoznačné. I ohledně této otázky může vzniknout spor mezi dědici. Rozhodnutí o této skutečnosti je velmi důležité, protože má přímý dopad na určení dědického práva. Jednoznačně určí osobu nezpůsobilou dědit pouze případ, kdy je takováto osoba odsouzena pravomocným

rozsudkem příslušného soudu, jímž byl pachatel odsouzen za takovýto úmyslný trestný čin. Pokud bylo vydáno rozhodnutí, zda byl trestný čin spáchán, jiným orgánem k tomu příslušným, je soudní komisař, daným rozhodnutím vázán dle § 135 o.s.ř. Mohlo by dojít pouze ke zkoumání, zda jednání takovéto osoby směřovalo vůči osobám uvedeným v § 469 o.z. Spory týkající se dědické nezpůsobilosti mohou vzniknout jednak ohledně skutkového stavu a jednak ohledně právního posouzení věci.

Jestliže jde o posouzení otázky skutkové, například zda byla závěť zfalšována, postupuje soudní komisař podle § 175k odst.2 o.s.ř., a odkáže usnesením osobu, jejíž dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby se obrátila určovací žalobou na soud. Nepodá-li takováto osoba žalobu ve stanovené lhůtě, pokračuje soud v řízení o dědictví bez zřetele na tohoto dědice.

Jestliže jde o posouzení otázky právní, například zda jednání osoby naplňuje znaky úmyslného trestného činu, zda se jedná o zavrženíhodné jednání proti poslední vůli zůstavitele, postupuje soudní komisař podle § 175k odst.1 o.s.ř., a rozhodne usnesením, s kým bude nadále v řízení o dědictví jednat jako s dědicem. „Pro posouzení dědické nezpůsobilosti podle § 469 obč. z. není rozhodné, zda dotyčná osoba byla za trestný čin proti zůstaviteli nebo osobám uvedeným v tomto zákonném ustanovení pravomocně odsouzena. Bylo-li trestní řízení ukončeno odložením věci podle § 172 odst.2 a) tr. ř. posoudí důvod dědické nezpůsobilosti podle § 469 obč. zák. sám soud činný v řízení o dědictví a rozhodne o tom podle § 175k odst. 1 o.s.ř.“⁶⁷ Otázka, zda je jednání úmyslným trestným činem, je otázkou právní, a tedy dle § 175k odst.1 o.s.ř. si ji notář musí posoudit sám.

⁶⁷ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka Liberec ze dne 11.11.2005, sp. zn. 35Co 949/2005

6 Vydědění

6.1 Vydědění jako právní úkon

Vydědění je jednostranný právní úkon, který musí pořizovatel učinit osobně, nemůže k takovému úkonu zmocnit jinou osobu. Vydědění je v platném právním řádu upraveno v ustanovení § 469a o.z. Podobně jako u závěti, pořizuje takovouto listinou pořizovatel o svém majetku pro případ smrti. Na rozdíl od závěti, kde pořizovatel stanoví okruh osob, kterým má svědčit dědické právo, listinou o vydědění osobu, které by jinak dědické právo svědčilo, z dědictví vylučuje. Pořizovatel může pořídit současně závěť a listinu o vydědění, jedná se o dva právní úkony v jedné listině,⁶⁸ nebo může pořídit listinu o vydědění samostatně. Platně vydědit může pořizovatel pouze své potomky. Vůle zůstavitele pro vydědění potomků je však omezena ustanovením § 469a o.z., kde jsou důvody pro vydědění takového potomka taxativně vymezeny.

Aby byla listina o vydědění platná, musí podle ustanovení § 469a odst. 3 o.z. splňovat stejné náležitosti jako závěť. Pro takovouto listinu tedy platí ustanovení § 476 a § 480 o.z. Na rozdíl od závěti musí být v listině o vydědění uveden důvod vydědění.

K tomu, aby listina o vydědění byla platná, musí především splňovat náležitosti platného právního úkonu, kterými jsou náležitost osoby, náležitost vůle, náležitost projevu vůle, jakož i náležitost obsahu a předmětu tohoto úkonu. Vzhledem k tomu, že účinky listiny o vydědění nastávají až v případě úmrtí pořizovatele, jsou náležitosti takového právního úkonu zákonem ještě zpřísněny.⁶⁹

Pro platnost listiny o vydědění je důležitý obsah této listiny, nezáleží na tom, jak je listina nazvána.

Náležitost osoby

Osoba, která sepisuje listinu o vydědění, musí splňovat určité předpoklady. Musí být způsobilá k právním úkonům a musí dosáhnout určitého věku. Pořizovatel takovéto listiny nesmí být zbaven způsobilosti k právním úkonům, nesmí být v době

⁶⁸ „V jedné listině může být obsažen právní úkon obsahující závěť i vydědění; není rozhodující, zda a jak tato listina je nazvána.“ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 30. 7. 1986, sp. zn. 18Co 135/86

⁶⁹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav . *Dědické právo*. 2.vydání Praha: Linde Praha a.s., 2005, s.54.

sepisu listiny o vydědění stížen duševní poruchou, a to ani přechodného rázu, jinak by byla listina neplatná.

V odborné literatuře není jednotný názor na to, zda může závěť, tedy i listinu o vydědění, pořádit osoba, která byla omezena ve způsobilosti k právním úkonům. Podle názoru publikovaného Doc. JUDr. Jiřím Mikešem a JUDr. Ladislavem Muzikářem nemůže osoba omezená ve způsobilosti k právním úkonům učinit právní úkon tak důležitý, jakým je závěť. Podle jejich názoru takováto osoba tedy v žádném případě nemůže pořádit platně pro případ smrti.⁷⁰

Podle názoru publikovaného JUDr. Václavem Bednářem Ph.D., může osoba, která je ve způsobilosti k právním úkonům omezena pro duševní poruchu, která není jen přechodná, za jistých okolností závěť, tedy i listinu o vydědění, platně sepsat za podmínky, pokud tuto osobu duševní porucha neomezuje v sepsání takovéto listiny.⁷¹

Podle mého názoru by praxe měla spíše vycházet z názoru JUDr. Václava Bednáře Ph.D., poněvadž osobě, která je omezena ve způsobilosti k právním úkonům, je omezena možnost pouze k některým vymezeným úkonům, ostatní úkony může tato osoba činit bez omezení. Pokud by například takováto osoba byla omezena v nakládání s majetkem nad určitou hodnotu, např. z důvodu gamblerství, nic nebrání tomu, aby platnou listinu o vydědění za určitých okolností sepsala. Samozřejmě pro posouzení platnosti takovéto listiny by jistě byl rozhodující nejen duševní stav osoby, ale současně i uvedený důvod vydědění. Určitě jako platný důvod vydědění by nemohla být posouzena skutečnost, že například vydědovaná osoba neposkytla pořizovateli potřebnou pomoc tím, že mu neposkytla finanční prostředky na činnost, která byla důvodem pro omezení způsobilosti k právním úkonům pořizovatele.

Pokud osoba za svého života nebyla zbavena nebo omezena ve způsobilosti k právním úkonům, musí soud při projednání dědictví vycházet z toho, že zůstavitel byl způsobilý k právním úkonům.⁷² Pokud by však v průběhu dědického řízení vyvstal mezi účastníky tohoto řízení spor o tom, zda zůstavitel nepořizoval listinu v duševní poruše, musel by soudní komisař odkázat toho, kdo listinu zpochybňuje,

⁷⁰ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav . *Dědické právo*. 2. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2005, s.55.

⁷¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupanost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s.72.

⁷² Tamtéž. s.72 (R 21/79)

aby v soudním řízení prokázal, že listina je neplatná. Soud by v tomto řízení posuzoval platnost tohoto právního úkonu podle § 32 odst. 2 o.z.

Platnou listinu o vydědění může sepsat osoba, která je zletilá, tedy dosáhla věku 18 let, případně osoba, která se souhlasem soudu uzavřela manželství po dosažení šestnáctého roku věku, a tím nabyla způsobilost k právním úkonům. Výjimkou je ustanovení § 476d odst. 2 o.z., podle něhož nezletilí, kteří dovršili patnáctý rok, mohou projevit poslední vůli pouze formou notářského zápisu.

V občanském zákoníku účinném od 1.1.2014 je okruh osob, které mohou pořizovat závěť upřesněn. V § 1525 je uvedeno „Nesvéprávný není způsobilý pořizovat, nejedná-li se o případy uvedené v § 1526 až 1528.“⁷³ Osoba starší patnácti let může pořídit závěť ve formě veřejné listiny, bez souhlasu zákonného zástupce (§ 1526). Osoba, která je omezena ve způsobilosti tak, že není způsobilá pořídit o svém majetku pro případ smrti, takovouto listinu může sepsat v jakékoliv formě, pokud se uzdraví a je schopna projevit vlastní vůli (§ 1527). Pokud je někdo ve svéprávnosti omezen, může pořídit závěť jen formou veřejné listiny, a to v rámci omezení (§ 1528 odst.1). Pokud je osoba omezena ve svéprávnosti z důvodu závislosti na alkoholu, psychotropních látkách či podobných přípravků nebo jedů, nebo pokud trpí chorobnou závislostí na hráčství představující závažnou duševní poruchu, může pořídit poslední vůli (listinu o vydědění) v jakékoliv předepsané formě, ale nejvíce o polovině pozůstalosti (§ 1528 odst.2).⁷⁴

Náležitost vůle, náležitost projevu vůle

Pro sepis listiny o vydědění, jako jednostranný právní úkon, platí obecně to, co pro ostatní právní úkony. Musí tedy být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně, jinak je neplatný (§ 37 o.z.). Proto i listina o vydědění musí být sepsána z vlastní svobodné vůle zůstavitele. Pokud by byla sepsána pod tlakem třetích osob, byla by neplatná. „Právní úkony vyjádřené slovy je třeba vykládat nejenom podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem“ (§35 odst.2 o.z.).

Osoba, která je listinou o vydědění vyloučena z dědění, musí být v listině dostatečně určitě označena, aby nebylo pochyb o její totožnosti. „Závěť je neplatná pro neurčitost ve vymezení okruhů povoláných dědiců jen tehdy, není-li ani výkladem

⁷³ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s účinností od 1.1.2014

⁷⁴ Tamtéž. §§1525-1528

právního úkonu možné dovodit, kdo se má stát dědicem zůstavitele. Obsah závěti lze za použití zákonem stanovených interpretačních pravidel vykládat, nikoliv však nahrazovat nebo doplňovat vůli, kterou zůstavitel při pořízení závěti neměl, nebo kterou sice měl, ale neprovedl ji⁷⁵

6.1.1 Formální náležitosti listiny o vydědění

Aby byla listina o vydědění platná, musí mít zákonem stanovené náležitosti, které jsou zakotveny v § 476 o.z. Musí být sepsána v písemné formě, a to vlastní rukou či v jiné písemné formě za účasti svědků nebo ve formě notářského zápisu. Musí obsahovat den, měsíc a rok kdy byla listina o vydědění podepsána. Pokud by listinu o vydědění pořídilo více pořizovatelů společně na jedné listině, byla by neplatná. V listině o vydědění musí být uveden alespoň jeden z taxativně uvedených důvodů vydědění uvedených v § 469a odst. 1 o.z., jinak by vydědění bylo neplatné.

Ze shora uvedeného vyplývá, že aby byla listina o vydědění v jakékoliv formě platná, musí obsahovat přesné datum tj. den, měsíc a rok, kdy byla podepsána a musí obsahovat podpis pořizovatele listiny, případně zákonem vyžadovaných svědků. Zákon však neřeší, kde by v této listině mělo být uvedeno datum, podpis a neřeší ani formu podpisu. Tento problém je řešen judikaturou.

V praxi je někdy nesprávně interpretováno, že listina o vydědění musí být v den, kdy byla sepsána, i podepsána. Datum sepsání takovéto listiny však nemusí být totožný z datem podpisu. Pořizovatel může takovouto listinu sepsávat i několik dnů, ale podle ustanovení § 476 odst. 2 o.z. je pro platnost takového právního úkonu rozhodující datum, kdy byla listina podepsána.

Den, měsíc a rok, kdy byla listina podepsána, může být uveden kdekoliv v textu listiny, není tedy rozhodující, zda je uveden v záhlaví listiny nebo na jejím konci, musí se však shodovat s datem podpisu. Takováto listina však musí tvořit jeden logický celek. Absence údajů o přesném datu podpisu by způsobila absolutní neplatnost listiny o vydědění.⁷⁶

V praxi se často vyskytuje, že pořizovatel listiny o vydědění se mylně domnívá, že pokud si na vlastnoručně sepsané listině o vydědění nechá úředně ověřit podpis, nahradí datum uvedené v ověřovací doložce datum podpisu listiny. Takováto listina

⁷⁵ FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha : ASPI, a.s, 2006. Dědění ze závěti, s.406.

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24.11.2010, sp. zn. 21Cdo 3597/2009

je absolutně neplatná, poněvadž datum podpisu musí být napsáno vlastní rukou pořizovatele. Tento názor judikoval i Nejvyšší soud České republiky ve svém rozsudku podle něhož „Údaj o datu podpisu závěti v listině o ověření pravosti podpisu zůstavitele (tj. ověřovací doložka) nemůže nahradit chybějící datum v textu závěti nebo opravit datum v textu závěti, které není datum, kdy byla závěť skutečně podepsána, a to ani v případě, že ověřovací doložka je vyznačena přímo na listině obsahující závěť. Závěť a ověření pravosti podpisu zůstavitele na závěti jsou dvě rozdílné listiny. První z nich obsahuje projev zůstavitelovy poslední vůle, druhá pak prokazuje, že zůstavitel závěť podepsal. Jedná-li se o případ, kdy notář osvědčil, že zůstavitel před ním závěť podepsal, prokazuje listina o ověření pravosti podpisu také datum, kdy byla závěť podepsána. Údaj o datu podpisu závěti v listině o ověření pravosti podpisu však ani v tomto případě nemůže nahradit chybějící datum v textu závěti nebo opravit datum v textu závěti, které není datem, kdy byla závěť skutečně podepsána, a to již proto, že se jedná o údaj obsažený v listině vždy odlišné od závěti.“⁷⁷

V odborné literatuře je sporný názor na to, jak musí být vyjádřeno datum podpisu listiny o vydědění (závěti). Zda musí být vyjádřeno číselným označením dne, měsíce a roku např. 23.5.2012, nebo jiným údajem, z něhož by bylo možné dovodit den, měsíc a rok, kdy byla listina o vydědění podepsána. Podle názoru publikovaného JUDr. Ladislavem Muzikářem „Ustanovení § 476 odst.2 obč. z. je nutno považovat za natolik rigorózní, že identifikace data závěti jiným údajem z něhož by bylo možné zjistit den, měsíc a rok jejího sepsání (např. „tuto závěť jsem sepsal v den svých šedesátých narozenin“, „na Štědrý den roku 1999“ apod.) je nedostačující a působila by neplatnost závěti.“⁷⁸

Podle názoru publikovaného JUDr. Václavem Bednářem Ph.D. „Otázkou je, zda může být datum určeno i jinak než úplným uvedením dne, měsíce a roku, například určením nějaké události, o jejímž časovém určení nemůže být pochyb, tak jak to připouštěl střední občanský zákoník, například slovy „v den svých šedesátých narozenin“.“⁷⁹

Podle mého názoru by se praxe měla spíše přiklonit k názoru JUDr. Václava Bednáře Ph.D., poněvadž pokud někdo v listině o vydědění uvede, že tuto listinu

⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.4.2005, sp. zn. 30Cdo 1190/2004

⁷⁸ MUZIKÁŘ, Ladislav, ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník Velký akademický komentář, 1.svazek*. Praha: Linde, 2008, s.1238.

⁷⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s.77-78.

podepsal na Štědrý den roku 1999, je nezpochybnitelné, že tuto listinu o vydědění podepsal dne 24.12.1999. Tímto označením uvedeným v listině o vydědění tedy přesně označil den, měsíc a rok, kdy tuto listinu podepsal.

Další nezbytnou náležitostí platné listiny o vydědění je podpis pořizovatele. Pořizovatel jím stvrzuje, že listina vyjadřuje jeho vůli. Podpis musí být uveden na konci listiny, k textu uvedenému pod podpisem nelze přihlížet. Za podpis se obecně považuje vypsání jména a příjmení pořizovatele.⁸⁰ Pokud o totožnosti podpisu zůstavitele nejsou žádné pochybnosti je možné listinu o vydědění podepsat pouze příjmením, za platný podpis lze považovat i parafu, a v případech, kdy zůstavitel užívá umělecké jméno, pod kterým je obecně znám, lze i tento podpis považovat za platný.⁸¹

6.1.2 Formy listiny o vydědění upravené občanským zákoníkem

V platném znění občanského zákoníku jsou upraveny tři formy, kterými je možno listinu o vydědění pořídit. Jedná se o holografní (vlastnoruční), allografní (listinu, která není sepsána vlastní rukou za účasti svědků), a listinu sepsanou ve formě notářského zápisu.

Listina o vydědění sepsaná vlastní rukou (holografní)

Vlastnoručně sepsaná listina o vydědění nebo závěť je nejčastějším pořízením pro případ smrti. Její náležitosti jsou dány ustanovením § 476a o.z., podle něhož musí být takováto listina napsána vlastní rukou a podepsána, jinak je neplatná. Musí v ní být uveden den, měsíc a rok, kdy byla podepsána a nejméně jeden důvod pro vydědění. Může být vyhotovena na jakémkoliv podkladě, nemusí být vždy použit papír. Pokud zákon stanovuje, že taková listina musí být napsána vlastní rukou, nelze tuto podmínku vždy dodržet. Pokud například tělesně postižený pro písemný projev používá běžně jinou část těla, lze listinu o vydědění nebo závěť považovat za vlastnoruční, pokud ji sepíše pro něho obvyklým způsobem.⁸²

Pokud by část, nebo celá listina byla nečitelná, stane se část, která je nečitelná, neplatnou pro nesrozumitelnost. Listinu o vydědění sepsanou na několika vzájemně

⁸⁰ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii i praxi*. 1.vydání. Praha: Leges, 2011, s.102-103.

⁸¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s.76

⁸² Tamtéž. s.75-76

nespojených listech papíru nelze považovat za neplatnou, pokud obsah listiny na sebe navazuje a je-li poslední list ukončen podpisem.⁸³

Osoby, které nemohou psát nebo číst z jakéhokoliv důvodu, např. protože to neumí, nebo jim v tom brání onemocnění, nemohou vlastnoruční listinu o vydědění pořídít. Tyto osoby mohou tuto listinu sepsat jinou formou, stanovenou zákonem.

Listina o vydědění sepsaná jinak než vlastní rukou zůstavitele (allografní)

Pokud zůstavitel nepořídil vlastnoruční listinu o vydědění, může ji pořídít jinou písemnou formou za účasti svědků. Jedná se o allografní listinu o vydědění.

Zákon rozeznává dvě formy allografní listiny o vydědění, a to listinu se svědky upravenou v § 476b o.z. a listinu s předčítatelem upravenou v § 476c o.z.

Allografní listinou o vydědění ve smyslu § 476b o.z. může svoji vůli vyjádřit osoba, která nemůže, nebo nechce, sepsat tuto listinu vlastní rukou, a to z jakéhokoliv důvodu, ale je schopna sama se vlastnoručně na listinu podepsat. Tato osoba pak musí projevit souhlas s tím, že v listině je obsažena její vůle za přítomnosti dvou svědků.

Takovou allografní listinu o vydědění může sepsat buď pořizovatel sám jinak než vlastní rukou, nebo kterýkoliv jiný člověk, kterého pořizovatel o sepsání požádá a uloží mu pokyny, co by měla listina obsahovat. Osoba, která pro pořizovatele listinu sepisuje, nemusí mít plnou způsobilost k právním úkonům. Sepisující osoba, která podle pokynů pořizovatele listinu o vydědění vyhotovila, může být dědicem, avšak nemůže být zároveň svědkem listiny o vydědění. Taková listina může být sepsána buď vlastní rukou, na psacím stroji nebo na počítači. Svědkové listiny o vydědění nemusí být přítomni při sepisu této listiny, ale pořizovatel před nimi musí výslovně projevit, že v listině o vydědění je obsažena jeho vůle.⁸⁴

Zákon vyžaduje výslovný projev pořizovatele, nestačí projev konkludentní, spočívající např. v tom že pořizovatel poděkuje svědkům listiny o vydědění.⁸⁵

Ze shora uvedeného vyplývá, že aby allografní listina o vydědění podle § 476b o.z. byla platná, musí splňovat tyto náležitosti: pořizovatel musí listinu o vydědění vlastnoručně podepsat, musí před dvěma svědky současně přítomnými výslovně projevit, že listina obsahuje jeho vůli a svědci se musí na listinu o vydědění

⁸³ MUZIKÁŘ, Ladislav. ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník Velký akademický komentář, 1. svazek*, 1. vydání. Praha: Linde, 2008, s.1244–1247.

⁸⁴ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii i praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s.104-105.

⁸⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 21.10.1963, sp. zn. 5Cz 65/63

podepsat. Zákon neřeší v jakém pořadí musí být tyto náležitosti platnosti listiny o vydědění splněny.⁸⁶

Listina o vydědění může být sepsána jakýmkoliv jazykem, avšak pořizovatel musí tento jazyk znát. Svědkové v tomto případě nemusí znát obsah listiny o vydědění, jejich úkolem je pouze dosvědčit, že pořizovatel před nimi výslovně projevil souhlas, že listina obsahuje jeho vůli. Z toho lze tedy dovodit, že svědkové nemusí znát jazyk, kterým je listina o vydědění sepsána, avšak musí znát jazyk, kterým pořizovatel projevuje souhlas s obsahem listiny o vydědění.⁸⁷

Zákon nevyžaduje, aby u této formy allografní listiny o vydědění byla listina v přítomnosti svědků sepsána. Mezi odbornou veřejností však není jednotný názor, zda datem na listině o vydědění má být datum podpisu pořizovatele či svědků, nebo jestli musí pořizovatel i svědkové listinu podepsat ve stejný den. Jednotný názor je v tom, že pořizovatel nemusí listinu o vydědění podepsat za přítomnosti svědků, může ji podepsat dříve, avšak nejpozději ve stejný den jako svědkové.⁸⁸

„Zákon v § 476 odst. 2 sice pro platnost závěti vyžaduje datum, kdy byla závěť podepsána, avšak již neříká, o čí podpis se má jednat. Allografní závěť podepsaná zůstavitelem, avšak nepodepsaná svědky má stejné právní následky, jako závěť holografní nepodepsaná zůstavitelem, žádné. Z toho důvodu je třeba dovodit, že podpisem podle § 476 odst. 2 je nutno rozumět ten podpis, který listině dává právní účinky, v případě závěti holografní podpis zůstavitelů a v případě závěti allografní podpisy svědků. Z výše uvedeného je možné dojít k závěru, že zůstavitel v případě allografní závěti nemusí závětní listinu podepsat ve stejný den jako svědci, ale jen nejpozději v tento den. Dále pak ze závětní listiny musí být patrné datum, kdy byla podepsána svědky, jinak je neplatná.“⁸⁹

Dále zákon upravuje v § 476e o.z. a § 476f o.z., kdo může být svědkem závěti, tedy i listiny o vydědění. Svědkem může být pouze osoba, která je způsobilá k právním úkonům a zná jazyk, ve kterém se projev vůle činí. Naopak svědkem být nemůže, osoba nevidomá, neslyšící, němá a také osoby, které mají podle zákona

⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 11. 2010, sp. Zn. 21Cdo 1178/2009

⁸⁷ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s.79.

⁸⁸ MUZIKÁŘ, Ladislav. ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník Velký akademický komentář, 1.svazek*, 1. vydání. Praha: Linde, 2008, s.1245-1246.

⁸⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s.80.

nebo závěti zůstavitele dědit, a jim osoby blízké⁹⁰. Tyto osoby nemohou být svědky, pisateli, tlumočníky ani předčitatelé závěti nebo listiny o vydědění.

Nejvyšší soud judikoval, že „svědkem ve smyslu ustanovení 476b o.z. je jen taková osoba, která je touto funkcí předem pověřena a je s tímto pověřením srozuměna; není tedy tímto svědkem při pořizování závěti ten, kdo byl tomuto úkonu jen náhodně přítomen.“⁹¹

„Závěť dle § 476b ObčZ, při jejímž pořizení působila jako svědek osoba blízká jen některému z více závětních dědiců (§ 476f ObčZ) je neplatná jen v té části, kde bylo pořizeno ve prospěch tohoto závětního dědice (§ 41 ObčZ). Část závěti, která se týká pořizení ve prospěch jiných dědiců, je platná.“⁹²

Dále mohou allografní formou listiny o vydědění sepsat svou vůli osoby, které nemohou číst nebo psát, buď z důvodu že to neumí, nebo jim to jejich zdravotní stav nedovoluje (§ 476c o.z.). Při sepisu listiny je nutná přítomnost pisatele, předčitatele a tří svědků. Tito svědkové musí být přítomni celému procesu sepisu listiny o vydědění, přečtení listiny a projevu vůle pořizovatele, že listina obsahuje opravdu jeho vůli. Pisatel může být svědkem úkonu, ale nemůže být zároveň předčitatelem. Pisatelem a předčitatelem může být osoba, která splňuje podmínky uložené v § 476e a § 476f o.z. svědkům. Tyto ztížené podmínky chrání pořizovatele, aby text listiny obsahoval opravdu jeho vůli. Proto osobou pisatele a předčitatele nemůže být stejná osoba. V listině o vydědění musí být uvedeno, že pořizovatel nemůže číst nebo psát, z jakého důvodu, listina musí obsahovat jméno pisatele a předčitatele a jakým způsobem pořizovatel projevil souhlas s tím, že listina obsahuje jeho vůli. Vzhledem k tomu, že pořizovatel nemůže číst nebo psát, pod text listiny se podepisují svědci.⁹³

„Při pořizení allografní závěti postupem podle § 476c obč. zák. je nezbytné, aby všichni tři svědkové úkonu závěti, včetně pisatele a předčitatele, nejsou-li též svědky, byli současně a nepřetržitě přítomni při celém úkonu pořizování závěti, tedy při prohlášení zůstavitele o tom, jaké je jeho poslední vůle; při sepisu listiny; při jejím

⁹⁰ **Osoba blízká** v §116 o.z.–osobou blízkou je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel, partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní.

⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.4.1997, 2Cdon 988/96

⁹² Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30.11.1999, č.j. 24Co 328/99-55, [Ad Notam 6/2000 s.136]

⁹³ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s.81-82.

přečtení; při tom, když zůstavitel potvrdí, že listina obsahuje jeho pravou vůli a při podpisu svědků.“⁹⁴

„V závěti pořizované podle § 476c o.z. osobou, která nemůže číst nebo psát, nelze chybějící označení pořizovatele (které je podstatnou náležitostí závěti) nahradit ústním svědectvím těch, kteří působili jako svědci úkonu.“⁹⁵

Listina o vydědění sepsaná notářským zápisem

Listina o vydědění může být rovněž sepsána formou notářského zápisu. O takový úkon může notáře požádat kterákoliv osoba, která je způsobilá pořídit listinu o vydědění. Pořizovatel tak má zaručeno, že listina o vydědění bude u notáře podle platného práva sepsána.

Originál závěti nebo listiny o vydědění sepsané ve formě notářského zápisu se ukládá u notáře, který listinu sepsal. Její existenci notář zapíše do centrální evidence závětí,⁹⁶ která je vedena Notářskou komorou České republiky. Pořizovatel může tuto listinu sepsat u kteréhokoliv notáře v České republice bez ohledu na to, kde bude případné dědické řízení projednáváno. Náležitosti listiny o vydědění sepsané formou notářského zápisu stanoví notářský řád.

Do listiny o vydědění, která je u notáře uschována nesmí nikdo kromě zůstavitele nahlížet.⁹⁷ Notář, který je pověřen provedením úkonů v řízení o dědictví, zjistí existenci této závěti z výše uvedeného registru. Proto nemůže dojít k tomu, že by k závěti nebo listině o vydědění sepsané notářským zápisem nebylo přihlíženo.

Kdyby se tato forma sepisu listiny o vydědění dostala více do povědomí veřejnosti a lidé by ji více využívali, pak by nedocházelo k tomu, že po úmrtí zůstavitele předložené listiny jsou neplatné, a to ať už z důvodu nesplnění zákonem stanovené formy, nebo nesplnění náležitostí takovéto listiny. V praxi se může stát, že přestože zůstavitel dodrží formu a listina je platná, nemusí být při projednání dědictví předložena, může být účastníky dědického řízení zatajena. Není výjimkou, že k soudnímu komisaři přijdou dědicové a tvrdí, že zůstavitel závěť nebo listinu o vydědění sepsal, sám je s listinou seznámil, ale tato nebyla nalezena. Buď ji pořizovatel uschoval někde, kde ji nikdo nenašel, nebo ji vyděděná osoba zničila či zatajila.

⁹⁴ FIALA, Roman, MIKEŠ, Jiří a kol. *Občanský zákoník komentář – 2. díl*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s.1453 (30Cdo 164/2004).

⁹⁵ Krajský soud v Brně, 18Co 64/2002, [Výběr VKS 149/2003]

⁹⁶ zákon číslo 358/1992 Sb., zákon o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů §70

⁹⁷ Tamtéž. §100

Zrušení listiny o vydědění (závěti)

Zrušení listiny o vydědění je upraveno v § 480 o.z. Ten stanoví, že listinu o vydědění lze zrušit pozdější platnou závětí nebo odvoláním listiny o vydědění. Odvolání listiny o vydědění musí splňovat formu, jež je stanovena zákonem k pořízení takovéto listiny. Pořizovatel může listinu o vydědění zrušit také tak, že zničí listinu, na které byla napsána.

Máme tedy tři způsoby zrušení listiny o vydědění. Prvním je zrušení listiny o vydědění pozdější platnou závětí, ve které pořizovatel ustanoví svým dědicem vyděděného potomka.

„Byla-li závěť zrušena závětí pozdější (§ 480 odst. 1 o.z.), neobnoví se její účinnost tím, že pozdější závěť byla pak odvolána (§ 480 odst. 1 o. z.) anebo že byla zničena listina, na níž byla závěť napsána (§ 480 odst. 2 o.z.)“⁹⁸ Shora uvedené platí i pro listinu o vydědění.

Dalším, druhým způsobem zrušení listiny o vydědění, je její odvolání. Odvolání listiny o vydědění musí mít stejné náležitosti a formu jako listina o vydědění, přičemž nemusí být zachována forma, kterou byla pořízena listina o vydědění.⁹⁹ Takový úkon musí rovněž pořizovatel učinit osobně, nemůže jej učinit jeho zástupce.¹⁰⁰

Třetím způsobem je zničení listiny na které byla listina o vydědění sepsána.

6.1.3 Formy listiny o vydědění upravené novým občanským zákoníkem

V novém občanském zákoníku, který bude účinný od 1.1.2014, je rovněž v § 1649 uvedeno, že „prohlášení o vydědění lze učinit nebo je lze změnit či zrušit stejným způsobem, jakým se pořizuje nebo ruší závěť.“¹⁰¹

Listinou o vydědění je odvolatelný projev zůstavitelovy vůle pro případ smrti. Poukáže-li pořizovatel v listině o vydědění na obsah jiné listiny, která splňuje náležitosti listiny o vydědění, pak má tato listina stejné právní účinky jako listiny o vydědění.

I nový občanský zákoník vyžaduje písemnou formu pro listinu o vydědění, výjimkou je listina o vydědění, která je pořízena s úlevami (§ 1532). Rozděluje formy na listiny o vydědění pořízené soukromou listinou a veřejnou listinou.

⁹⁸ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30.5.1980, 11Co 127/80

⁹⁹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 2.vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2005, s.100-101.

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.3.2008, sp. zn. 21Cdo 2968/2006

¹⁰¹ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s účinností od 1.1.2014

Soukromou listinou lze pořídil listinu o vydědění holografní a allografní. Náležitosti těchto listin jsou obdobné jako v dnes platné právní úpravě. V § 1536 odst.2 je stanoveno, že u allografní listiny o vydědění podepíše listinu i pořizovatel, pokud ovšem psát nemůže, učiní na listinu před dvěma svědky znamení, ke kterému jeden ze svědků připíše jméno jednatelce (§ 563). Tento nový institut by měl sloužit ke znesnadňování falšování listin, které sepisují osoby, které nemohou číst a psát a nemohou se seznámit s obsahem listiny o vydědění.

Veřejnou listinou sepisuje listinu o vydědění pořizovatel u notáře, nebo se za ni považují listiny o vydědění sepsané starostou obce, velitelem námořního plavidla, velitelem letadla, za účasti v ozbrojeném konfliktu velitelem jednotky nebo jiným vojákem v hodnosti důstojníka nebo vyšší hodnosti (§ 1547), jsou to tzv. listiny o vydědění sepsané s úlevou. O tento typ listin o vydědění byl nový občanský zákoník rozšířen oproti současné úpravě. „Kdo sepisuje veřejnou listinu o závěti, přesvědčí se, zda se projev poslední vůle děje s rozvahou, vážně a bez donucení.“¹⁰² Totéž platí u listiny o vydědění.

Nově půjde pořídít listinu o vydědění v **ústní formě**, a to před třemi současně přítomnými svědky, pokud je pořizovatel v patrném a bezprostředním ohrožení života pro nenadálou událost, nebo ten, kdo je v místě mimořádné události, jež ochromila společnost a nemůže listinu o vydědění pořídít v jiné formě (§ 1542). V tomto případě bude problematické posoudit, jakou vůli pořizovatel chtěl projevit, pokud by jeho projev vůle nebyl např. zaznamenán na diktafon. Pak by se obsah pořizovatelovy vůle zjišťoval výslechem svědků.

Dalším novým typem listiny o vydědění je listina o vydědění sepsaná starostou obce, na jejímž území se pořizovatel nachází, současně se dvěma přítomnými svědky. Tuto závěť či listinu o vydědění lze sepsat, jen pokud je zde důvodná obava, že pořizovatel zemře dříve, než by mohl pořídít listinu o vydědění ve formě veřejné listiny.(§ 1543)

Pořizovatel, pokud pro to má vážný důvod, může sepsat listinu o vydědění na palubě plavidla, které pluje pod státní vlajkou České republiky, či letadla, které je zapsáno v leteckém rejstříku České republiky. Tuto listinu o vydědění zaznamená velitel plavidla či letadla za přítomnosti dvou svědků. Velitel námořního plavidla zaznamená v lodním deníku, že byla pořizována listina o vydědění, a bez zbytečného

¹⁰² Tamtéž §1538

odkladu předá tuto listinu zastupitelskému úřadu České republiky. Pokud by listinu o vydědění pořizoval velitel letadla, zaznamená to v palubním deníku a listinu o vydědění bez zbytečného odkladu rovněž odevzdá zastupitelskému úřadu České republiky. Pokud by pořizovatel neměl vážný důvod k sepisu listiny, neznamená to, že by listina o vydědění byla neplatnou. (§ 1544)

Při vojenských operacích nebo účasti v ozbrojených konfliktech může voják nebo jiná osoba, která je součástí ozbrojených sil, sepsat listinu o vydědění u velitele jednotky České republiky nebo jiného vojáka, který má hodnost důstojníka nebo vyšší, rovněž za přítomnosti dvou svědků. Listinu o vydědění takto pořízenou předá velitel jednotky bez zbytečného odkladu Ministerstvu obrany České republiky. (§ 1545)

Listina o vydědění sepsaná podle § 1543 až § 1545 je považována za veřejnou listinu, pokud jsou splněny všechny náležitosti, které příslušná ustanovení požadují. Pokud ovšem některá ze stanovených podmínek chybí, ale je jisté, že listinu o vydědění sepsal zůstavitel a je v ní vyjádřena jeho vůle, tato listina je platná, avšak nelze ji považovat za veřejnou listinu. (§ 1547)

Při pořizování listiny o vydědění s úlevami je možné, aby jako svědci tohoto úkonu vystupovaly i osoby, které dosáhli patnácti let, byly omezeny ve svéprávnosti, pokud jsou schopné věrohodně popsat skutečnosti důležité pro platnost listiny o vydědění. (§ 1548)

V novém občanském zákoníku je nově upravena mlčenlivost všech osob, které se na sepisu listiny o vydědění podílely, ať už svědků, pisatelů, předčitatelů. Pokud by tuto mlčenlivost nedodržely, musí zůstaviteli nahradit újmu, kterou mu tím způsobily. (§ 1550)

6.2 Zákonné důvody vydědění

Jak již bylo uvedeno, vydědění je jednostranný písemný právní úkon, kterým pořizovatel listiny odnímá dědické právo svému potomku, který by jinak dědil. Žádná jiná osoba být vyděděna nemůže. Na rozdíl od závěti může pořizovatel touto listinou svého potomka z dědění zcela, nebo z části vyloučit. Pořizovatel takové listiny však nemůže svého potomka vyloučit z dědění bez uvedení důvodu, ale jen z těch důvodů, které jsou taxativně uvedeny v zákoně.¹⁰³

¹⁰³ zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů §469a odst.1 písm. a) o.z.

K platnému vydědění potomka však nestačí, pokud pořizovatel v této listině jen odkáže na ustanovení zákona, důvody pro vydědění musí podrobně popsat a odůvodnit, případně uvést osoby, které by tyto skutečnosti mohly dosvědčit. Účinky listiny o vydědění totiž nastávají až úmrtím zůstavitele, kdy mnohdy proti sobě bude stát tvrzení zůstavitele uvedené v listině o vydědění a tvrzení potomka, že je neoprávněně vyděděn. Této skutečnosti by si pořizovatel měl být vědom.

Jednání potomka, kterého zůstavitel listinou o vydědění vyloučil z dědictví, naplňující zákonné důvody pro jeho vydědění, musí nastat před sepisem listiny o vydědění, nejpozději v den jejího sepisu.

Institut vydědění je upraven v § 469a o.z. Stejně jako u dědické nezpůsobilosti je jeho úprava v zákoně strohá. Zákon v ustanovení § 469a odst.1 o.z. upravuje čtyři důvody, pro které může zůstavitel svého potomka vydědit:

- a) jestliže v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech
- b) jestliže o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevovat měl
- c) byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku
- d) trvale vede nezřízený život

6.2.1 Důvod vydědění podle ustanovení § 469a odst. 1 písm. a) o.z.

Podle tohoto ustanovení může zůstavitel vydědit potomka, který v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech.

Pro platné vydědění potomka podle tohoto ustanovení však nestačí, že pořizovatel listiny onemocněl, nebo dosáhl určitého věku. Musí nastat situace, že se v důsledku své nemoci nebo stáří dostal do složité životní situace, kterou není schopný sám zvládnout a není žádná osoba, která by mu tuto pomoc mohla poskytnout. Jinými závažnými případy mohou být např. přírodní katastrofy, živelné pohromy, které dostanou pořizovatele do tíživé životní situace.

K tomu, aby mohlo dojít k platnému vydědění potomka, se posuzuje, zda potomek o této tíživé situaci věděl, nebo vědět mohl, a zda bylo v jeho silách a možnostech potřebnou pomoc svému předku poskytnout. Musí být nepochybné,

že potomek měl možnost takovou pomoc poskytnout, ale neposkytl, a pořizovatel nabízenou pomoc neodmítl.¹⁰⁴

V souladu s dobrými mravy se předpokládá, že potomek pořizovatele bude sám aktivní v tom, aby nepříznivou životní situaci pomohl svému předku vyřešit. Spornou otázkou by mohla být míra pomoci, kterou by měl potomek poskytnout, s přihlédnutím k jeho osobním poměrům a možnostem.¹⁰⁵ Samozřejmě potomek, který je sám nemocný, zdravotně postižený, zdržuje se trvale v zahraničí, nemůže mnohdy poskytnout potřebnou pomoc v míře, kterou pořizovatel listiny o vydědění vyžaduje.

6.2.2 Důvod vydědění podle ustanovení § 469a odst. 1 písm. b) o.z.

Podle tohoto ustanovení může zůstavitel vydědit svého potomka, jestliže o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevoval měl.¹⁰⁶

Aby mohlo dojít k platnému vydědění potomka podle tohoto ustanovení, musí jít o trvalý stav, nikoliv ojedinělý. Zda jde o platné vydědění je nutno posuzovat vždy podle konkrétního případu. Pořizovatel sám nemůže svého potomka vydědit z toho důvodu, že potomek o něj neprojevoval zájem, který by jako potomek projevoval měl za podmínky, že sám o svého potomka žádný zájem neprojevoval. Typickým případem je situace, kdy se pořizovatel listiny o vydědění rozvedl a se svým potomkem se po rozvodu manželství nikdy nestýkal, neprojevoval o něj sám zájem. V tomto případě nemůže pořizovatel požadovat, aby potomek o něj projevoval zájem.

Důvody pro vydědění podle tohoto ustanovení jsou poměrně nejasné a nekonkrétní, z toho důvodu je nutno je vykládat s přihlédnutím k judikatuře, která je příkladmo uvedena.

„Otázku, zda potomek o zůstavitele trvale projevoval opravdový zájem, který by jako potomek projevoval měl, je třeba posuzovat s přihlédnutím ke všem okolnostem případu a ve spektru dobrých mravů, které se ve společnosti ustálily. Jedním z hledisek, které je třeba vždy zkoumat je, zda zůstavitel měl sám zájem se s potomkem stýkat a udržovat s ním běžné příbuzenské vztahy; vydědění přichází v úvahu jen tam, kde zůstavitel o tento blízký příbuzenský vztah stojí, kde se ho

¹⁰⁴ ŠUBRTOVÁ, Jitka. Důvody vydědění, *Ad Notam*, 1999, č.5, s.95

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů §469a odst.1 písm. b) o.z.

nezájem potomka osobně citově dotýká, kde mu tento stav vadí; nikoliv pokud je mu tento stav lhostejný, případně kdy k němu sám podstatně přispěl.“¹⁰⁷

„Skutečnosti odůvodňující závěr, že potomek o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevovat měl, mohou spočívat jak v pasivitě (nezájmu) potomka ve vztahu k zůstaviteli, tak také v chování, kterým potomek sice o zůstavitele zájem projevuje, ovšem způsobem neodpovídajícím řádnému chování potomka k rodiči (prarodiči atd.), tj. například způsobem trvale překračujícím zásady společenské slušnosti.“¹⁰⁸

„I návrh na zahájení řízení o zbavení způsobilosti zůstavitele k právním úkonům, je-li podán jeho potomkem nikoliv v úmyslu chránit zůstavitelovy zájmy, může být, s ohledem na konkrétní okolnosti případu, kvalifikován jako chování neodpovídající řádnému chování potomka k rodiči, tedy chování odůvodňující vydědění ve smyslu ustanovení 469a odst. 1 písm. b) obč. zák.“¹⁰⁹

6.2.3 Důvod vydědění podle ustanovení § 469a odst. 1 písm. c) o.z.

Podle tohoto ustanovení může zůstavitel vydědit svého potomka, jestliže byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody nejméně jednoho roku.

Pro platné vydědění podle tohoto ustanovení stačí prokázat, že potomek byl odsouzen pro úmyslný trestný čin, a to k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku. Může být odsouzen k trestu podmíněnému i nepodmíněnému, musí jít však o trestný čin úmyslný.

Prokázání platnosti tohoto důvodu o vydědění je nejméně problematické, stačí doložit rozsudek soudu, jímž byl potomek odsouzen.

6.2.4 Důvod vydědění podle ustanovení § 469a odst. 1 písm. d) o.z.

Podle tohoto ustanovení může zůstavitel vydědit svého potomka, jestliže trvale vede nezřízený život.

Zákon blíže vedení nezřízeného života nedefinuje. Jednoznačně však vyplývá, že se musí jednat o stav trvalý, nikoliv ojedinělý. Za nezřízený život lze považovat takové chování potomka, které ohrožuje jeho nebo jeho rodinu, například propadnutí alkoholu, drogám, gamlerství.¹¹⁰

¹⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.1.2004, sp. zn. 30Cdo 2214/2002.

¹⁰⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.5.2007, sp. zn. 21Cdo 688/2006. [Ad Notam 3/2008 s.105]

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.9.2009, sp. zn. 21Cdo 1912/2008

¹¹⁰ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s.103

Až Nejvyšší soud České republiky definoval vedení nezřízeného života ve svém rozsudku ze dne 24.11.2011 takto:

„Za vedení nezřízeného života lze označit takové chování, které evidentně vybočuje z rámce obecné představy o chování v souladu s dobrými mravy. O trvalé vedení nezřízeného života pak půjde v takových případech, kdy chování vyděděného bude vykazovat známky kontinuálnosti (tedy nikoli jen nahodilosti či ojedinělosti) a dlouhodobosti, kdy již zpravidla nebude možné očekávat návrat k běžnému způsobu života tak, jak je vnímán většinou společností.

Vedením nezřízeného života je proto na místě rozumět - v souladu s právní teorií - zejména závislost na alkoholu, drogách nebo hazardních hrách, zanedbání povinné výživy, zadlužování bez zjevné možnosti dluhy splácet, opatřování prostředků k životu nekalým způsobem, trvalé vyhýbání se práci či promrhávání rodinného majetku apod. (srov. např. Občanský zákoník II., Komentář, 2. vydání, Praha C.H.Beck 2009, str. 1263; Komentář k československému Obecnému zákoníku občanskému, Praha Linhart 1936, díl III., str. 435).¹¹¹

6.3 Zákonné důvody vydědění podle občanského zákoníku účinného od 1.1.2014

Vydědění je upraveno v §§ 1646-1649. Zákonné důvody vydědění jsou obdobné, jako v současné právní úpravě.

Podle § 1646 o.z. lze ze zákonných důvodů vydědit nepominutelného dědice zcela, nebo jen z části. Zůstavitel může nepominutelného dědice vyloučit z dědického práva z těchto důvodů:

- a) pokud neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nouzi,
- b) o zůstavitele neprojevoval opravdový zájem, jaký by projevoval měl,
- c) byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze nebo
- d) vede trvale nezřízený život¹¹²

Na rozdíl od současné právní úpravy, která jako důvod vydědění uvádí odsouzení potomka pro jakýkoliv úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku, zavádí nový občanský zákoník, jako důvod vydědění, odsouzení pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze.

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR dne 24.11.2011, sp. zn. 21Cdo 190/2010,

¹¹² zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s platností od 1.1.2014 §1646

Podle nové právní úpravy není důležitá trestní sazba ani uložený trest, ale je kladen důraz na povahu činu z hlediska obecné morálky, dopadu na zůstavitele a jeho rodinu. Podle důvodové zprávy k tomuto občanskému zákoníku není důvodem pro vydědění např. krádež z hladu, hospodská rvačka o děvče, ale pouze trestné činy, které si sankci dědického práva zasluhují např. chladnokrevná loupež nebo vražda, znásilnění, utýrání zůstavitelova zvířete.¹¹³

Nově občanský zákoník zavádí možnost vydědit nepominutelného dědice, který je nezpůsobilý dědit. Dále lze vydědit nepominutelného dědice, který je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že je zde nebezpečí, že pro své potomky nezachová povinný díl, to však jen za předpokladu, že tento povinný díl ponechá dětem tohoto svého potomka, případně jejich potomkům.¹¹⁴

Požizovatel listiny nemusí důvod vydědění uvést. V tom případě má nepominutelný dědic právo na povinný díl, pokud se proti němu neprokáže zákonný důvod vydědění. Z uvedeného lze dovodit, že zákonný důvod pro vydědění může nastat i po sepsání listiny o vydědění.

Podle ustanovení § 1646 odst.3 „Přežije-li vyděděný potomek zůstavitele, nedědí ani potomci vyděděného potomka, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli. Nedožije-li se vyděděný potomek smrti zůstavitele, pak jeho potomci dědí vyjma těch, kteří jsou samostatně vyloučeni z práva dědického.“¹¹⁵

Pokud se týká ostatních zákonných dědiců, ne nepominutelných, může je pořizovatel vyloučit z dědictví tzv. negativní závětí, ve které uvede, že z pozůstalosti nic nedostanou.¹¹⁶

6.4 Vyděděný subjekt

Subjektem vydědění podle současné právní úpravy mohou být pouze neopomenutelní dědicové, tedy potomci zůstavitele. Ostatní zákonní dědicové mohou být vyloučeni pouze závětí, ve které zůstavitel ustanoví dědicem jinou osobu. Potomkem zůstavitele se rozumí jeho děti a jejich potomci. Z ustanovení § 469a o.z. není patrné, zda se může jednat o potomka nezletilého. Tuto nejasnost řeší judikatura. Krajský soud v Brně judikoval:

¹¹³ Důvodová zpráva k zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s účinností od 1.1.2014

¹¹⁴ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s účinností od 1.1.2014 §1646-1647

¹¹⁵ Tamtéž §1646

¹¹⁶ Tamtéž §1649

„Ustanovení § 469a ObčZ nevylučuje vydědění potomka, který je v době sepsání listiny o vydědění nezletilý.

Při posouzení důvodnosti vydědění nezletilého potomka je třeba v konkrétním případě zkoumat nejen, zda se choval způsobem uvedeným v ustanovení § 469a odst. 1 písm. a), b), d) ObčZ [když při posouzení důvodnosti vydědění dle písm. c) bude třeba vycházet z pravomocného rozhodnutí soudu], ale též uvážit, zda s ohledem na věk vyděděného, jeho rozumové schopnosti a volní vlastnosti od něho bylo možno chování vylučující vydědění požadovat.

Vyděděný nezletilý potomek se nemůže domáhat dědického podílu dle § 479 věta první ObčZ.¹¹⁷

V případě platného vydědění potomka přechází jeho dědický nárok na potomky vyděděného. Podle § 469a odst.2 o.z. však může pořizovatel listiny o vydědění vztáhnout důsledky vydědění i na potomky vyděděného potomka. Tuto skutečnost stačí v listině pouze konstatovat, nemusí existovat zákonný důvod pro vydědění potomků vyděděného.

„Zůstavitel může spolu s projevem o vyloučení svého nejbližšího potomka z dědictví vyjádřit vůli, že důsledky vydědění se vztahují i na potomky vyděděného, kteří by jinak nastoupili na jeho místo. V tomto případě nezáleží na tom, zda by i proti nim bylo možné uplatnit některý z důvodů vydědění.“¹¹⁸

6.5 Ochrana neoprávněně vyděděného dědice

Dojde-li k platnému vydědění potomka, přechází jeho dědický nárok na ostatní zákonné dědice. Může však nastat situace, že vyděděný potomek tvrdí, že nebyly naplněny zákonem dané důvody pro jeho vydědění, a že je dědicem po zemřelém. K tomuto tvrzení musí soudní komisař v řízení o dědictví přihlídnout a nemůže takovéhoho potomka bez dalšího z dědictví vyloučit. Pokud v průběhu dědického řízení dojde mezi účastníky řízení ke sporu, zda důvody vydědění uvedené v listině pořizené zůstavitelem jsou pravdivé, a nejedná se o právní posouzení věci, odkáže soudní komisař toho z dědiců, jehož právo je méně pravděpodobné, aby v soudním řízení prokázal, že vyděděný potomek je nebo není dědicem po zemřelém. Pokud

¹¹⁷ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 13.11.1998, č.j. 18Co 310/98

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.1.2006, sp. zn. 30Cdo 1798/2005

soud rozhodne, že vyděděný potomek je dědicem po zemřelém, stává se tento účastníkem dědického řízení a má nárok na příslušný dědický podíl.

Z uvedeného vyplývá, že zákon pamatuje i na situaci, kdy je sepsána listina o vydědění, ale důvody v ní jsou buď nezákonné nebo nepravdivé a chrání tím neoprávněně vyděděného potomka.

7 Srovnání vydědění a dědické nezpůsobilosti

Dědická nezpůsobilost a vydědění jsou, mimo závěti, dva případy upravené v občanském zákoníku, kdy osoba, které by jinak svědčilo dědické právo, nedědí. Zatímco k vydědění je třeba projevu vůle zůstavitele, musí učinit písemný právní úkon – listinu o vydědění, k tomu, aby se osoba stala nezpůsobilou dědit dochází přímo na základě zákona, bez projevu vůle zůstavitele.

Dalším rozdílem mezi vyděděním a dědickou nezpůsobilostí je, že zůstavitel může vydědit pouze své potomky, osobou nezpůsobilou dědit se může stát kterýkoliv případný zákonný i závětní dědic.

Pokud se dědic stal nezpůsobilým dědicem, může dědit, pokud mu zůstavitel jeho čin odpustil. K odpuštění se nevyžaduje písemná forma, může k němu dojít i mlčky. Pokud však zůstavitel pořídil listinu o vydědění, nelze důvody pro vydědění odpustit. Ke zrušení listiny o vydědění může dojít jen zákonem stanoveným způsobem, tj. odvoláním listiny o vydědění, jejím zničením nebo pořízením pozdější závěti, v níž zůstavitel vyděděného potomka ustanoví svým dědicem.

Úmyslný trestný čin se může stát důvodem dědické nezpůsobilosti i důvodem pro vydědění. U dědické nezpůsobilosti jsou však taxativně vymezeny osoby, proti kterým se dopustil nezpůsobilý dědic takového činu, tj. proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům, nemusí však být za tento čin odsouzen. Naproti tomu u vydědění se může jednat o jakýkoliv úmyslný trestný čin, za který však vyděděný potomek byl odsouzen k trestu odnětí svobody nejméně jednoho roku. Tento trestný čin může spáchat vůči jakékoliv osobě.

8 Srovnání se zahraniční právní úpravou

8.1 Srovnání s německou právní úpravou

Úprava dědické nezpůsobilosti v německém právním řádu

Stejně jako v české právní úpravě je i v německém zákoníku občanském (BGB) upravena dědická nezpůsobilost. Nezpůsobilým dědicem se může stát každý dědic bez rozdílu dědického titulu, tedy dědic ze zákona, ze závěti i z dědické smlouvy. I německý zákoník občanský taxativně stanoví důvody, které způsobují dědickou nezpůsobilost. Nehodný být dědicem (dědicky nezpůsobilým) je ten, kdo:

- a) zůstavitele úmyslně připravil o život nebo se o to pokusil, nebo zůstaviteli přivodil takový stav že není schopen pořádit nebo zrušit pořázení pro případ smrti
- b) zůstaviteli úmyslně a protiprávně zabránil v pořázení závěti, v její změně nebo zrušení
- c) zůstavitele lstí nebo protiprávní výhrůžkou přinutil k sepsání závěti nebo k její změně či zrušení
- d) je trestně odpovědným za spáchání listinného deliktu ve vztahu k poslednímu pořázení zůstavitele, jímž německý trestní zákon rozumí např. falšování listin, použití zfalšovaných listin, úmyslné poškození, zničení či zatajení listiny¹¹⁹

Podle německého práva se k dědické nezpůsobilosti nepřihlíží ze zákona. Vyloučení dědice z důvodu jeho dědické nezpůsobilosti je možno uplatnit námitkami po zahájení dědického řízení. Námitky je oprávněn podat každý, kdo by získal prospěch vyloučením nezpůsobilého dědice. Námitky se uplatňují žalobou. Dědická nezpůsobilost nastává právní mocí rozsudku. Námitky jsou vyloučeny, pokud zůstavitel dědici jeho čin prominul.¹²⁰

Stejně jako v české úpravě je nezpůsobilý dědic vyloučen z dědictví. Dědická nezpůsobilost má účinky pouze vůči nezpůsobilému dědici, nevztahuje se na jeho potomky.

Ze shora uvedeného vyplývá, že právní úprava dědické nezpůsobilosti v českém i německém právu je hodně podobná. Liší se zejména tím, že dědická

¹¹⁹ KRÁLOVÁ, Jitka, ECK, Eck. Dědická nezpůsobilost. *Ad Notam*, 2004, č.2, s.34.

¹²⁰ Tamtéž

nezpůsobilost v německém právu nastává až právní mocí rozsudku, jímž je rozhodnuto o dědické nezpůsobilosti, v českém právu se k ní přihlíží ze zákona.¹²¹

Úprava vydědění v německém právu

Německý zákoník občanský (BGB) upravuje jednak vydědění a jednak odnětí povinného dílu.

Zůstavitel může vydědit závětí příbuzného nebo manžela z dědické zákonné posloupnosti aniž by určil jiného dědice. Takto vyděděná osoba však má právo na povinný díl. Výklad vydědění v BGB tedy neodpovídá úpravě vydědění v českém právu.¹²²

Zůstavitel však může pořídit poslední vůli, ve které může odejmout právo na povinný díl dědice. Tento povinný díl může odejmout potomkům, rodičům, manželovi nebo zapsanému životnímu partnerovi. Důvod odejmutí musí v době rozhodnutí trvat a musí být uveden v poslední vůli. I v německém právu tak může učinit jen z taxativně stanovených důvodů zákonem, které nelze dále rozšiřovat. Pro každou skupinu dědiců upravuje BGB jiné důvody pro odejmutí povinného dílu.¹²³

Například u potomků stanoví zákon tyto důvody pro odnětí povinného dílu:

- a) „jestliže potomek usiloval o život zůstavitele, jeho manžela nebo jiného zůstavitelova potomka
- b) jestliže se potomek dopustí úmyslného trestného týrání zůstavitele nebo jeho manžela; v případě manžela je to důvodem k odnětí povinného dílu pouze tehdy, jestliže je potomkem i manžele zůstavitele
- c) jestliže se potomek dopustí trestného činu nebo těžkého úmyslného přečinu proti zůstaviteli nebo jeho manželovi
- d) jestliže potomek zlovolně poruší svoji zákonnou vyživovací povinnost vůči zůstaviteli
- e) jestliže potomek proti vůli zůstavitele vede nečestný nebo nemravný způsob života“¹²⁴

Ze shora uvedeného vyplývá, že institutu vydědění v českém právu odpovídá v BGB institut odnětí povinného dílu. Na rozdíl od českého práva je v německém rozšířen okruh osob, kterým lze právo na povinný díl odejmout, podle německého

¹²¹ Tamtéž

¹²² BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s.125

¹²³ Tamtéž

¹²⁴ Tamtéž

práva může zůstavitel osobě, které právo na povinný díl odňal odpustit. Tím se stává odnětí práva na povinný díl neúčinné.¹²⁵

8.2 Srovnání s polskou právní úpravou

Úprava dědické nezpůsobilosti podle polského práva

Rovněž polský občanský zákoník upravuje institut nezpůsobilého dědice. Tak jako v českém právním řádu jsou i v polském taxativně vymezeny důvody způsobující dědickou nezpůsobilost a nelze je dále rozšiřovat.

Těmito důvody jsou:

- a) dědic se úmyslně dopustil závažného trestného činu proti zůstaviteli
- b) podvodem nebo hrozbou přesvědčil zůstavitele, aby závěť pořídil nebo zrušil, nebo stejným způsobem zůstaviteli zabránil závěť poříditi nebo zrušiti
- c) úmyslně zatajil nebo zničil závěť zůstavitele, zfalšoval nebo přepracoval jeho vůli, nebo vědomě těžil z vůle zůstavitele, kterou někdo padělal nebo pozměnil

Podle polského občanského zákoníku se považuje dědic nezpůsobilým teprve v důsledku soudního rozhodnutí. Dědická nezpůsobilost tedy nevzniká ze zákona, ale na základě rozhodnutí soudu. Návrh na vydání soudního rozhodnutí, týkajícího se dědické nezpůsobilosti, může podat každý, kdo má na tom právní zájem, a to ve lhůtě 1 roku ode dne, kdy se dozvěděl o důvodu této nezpůsobilosti, nejpozději však do 3 let od zahájení dědického řízení. Dědická nezpůsobilost je však neúčinná, jestliže zůstavitel nezpůsobilému dědici jeho čin prominul.¹²⁶¹²⁷

Stejně tedy jako v německém právu, tak i v polském právu, nenastává dědická nezpůsobilost ze zákona, ale na základě rozhodnutí soudu. Důvody způsobující dědickou nezpůsobilost jsou obdobné jako v české úpravě. Na rozdíl od české právní úpravy je úmyslný trestný čin vázán pouze na osobu zůstavitele nikoliv na osoby jemu blízké.

Úprava vydědění v polském právu

V polském občanském zákoníku je rovněž zakotven institut vydědění. Podle tohoto práva může být vydědění obsaženo v závěti jako takové nebo může pořizovatel sepsat tzv. závěť negativní. Rovněž v polském právu se vyděděním neopomenutelným dědicům odpírá podíl na dědictví, který by jim jinak náležel.

¹²⁵ Tamtéž

¹²⁶ PĚCHA, František. Stručný pohled na polské dědické právo, *Ad Notam*, 2002, č.6 s.136

¹²⁷ LEWANDOWSKA, Isabella. Spadkobiercę za niegodnego może uznać tylko sąd [online]. *Preczpospolita.pl*, 31. Října 2009[cit. 10. května 2012]. Dostupné na <www.rp.pl/artykul/385392.html>.

Neopomenutelnými dědici podle polského práva jsou zůstavitelovi potomci, zůstavitelův manžel a zůstavitelovi rodiče.¹²⁸ Polská úprava zná tři důvody pro vydědění dědice, a to:

- a) takové chování dědice, kterým proti vůli zůstavitele soustavně porušuje zásady občanského soužití, přičemž obě podmínky musí být splněny současně
- b) spáchání úmyslného trestného činu dědicem proti zůstaviteli nebo proti jeho blízkým. Podmínkou je, že tento trestný čin, se musí týkat života, zdraví, volnosti, nebo těžké urážky na cti
- c) úmyslné neplnění vůči zůstaviteli rodinných povinností, např. neplacení výživného^{129 130}

Jednání může pořizovatel vyděděnému dědici odpustit, ale pouze takové jednání, ke kterému již došlo. Na rozdíl od české úpravy má polské právo širší okruh neopomenutelných dědiců, tedy osob, které lze vydědit. Jsou jimi zůstavitelovi potomci, zůstavitelův manžel a zůstavitelovi rodiče. Důvody pro vydědění jsou obdobné.

¹²⁸ Jaké jsou omezení volného nakládání s vlastní pozůstalostí prostřednictvím závěti (povinné díly)?[online]. successions-europe.eu [cit. 10.května 2012]. Dostupné na<<http://www.successions-europe.eu/cs/poland/topics/restrictions-on-the-freedom-to-dispose-of-ones-succession-by-will/>>

¹²⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s.112-113.

¹³⁰ SKOWROŃSKA, E., BOCIAN, E. *Prawo spadkové*. Warszawa: C:H:Beck, 2003, s. 107-108.

9 Pohled de lege ferenda

Právní úprava dědického práva se řídí zákonem č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších předpisů. V současné době je platný občanský zákoník č. 89/2012 Sb., který však nabude účinnosti od 1.1.2014. Tento nový občanský zákoník zásadně mění současnou úpravu dědického práva. Vzhledem k zavedeným změnám a absenci judikatury jistě v praxi přinese spoustu problémů.

Nový občanský zákoník převzal institut dědické nezpůsobilosti z dnešní úpravy pouze s drobnými změnami. Nově mezi osoby, proti kterým je čin povahy úmyslného trestného činu namířen, zařadil i osobu registrovaného partnera. Tedy i útok na registrovaného partnera způsobí dědickou nezpůsobilost. Podle mého názoru tvůrce nového občanského zákoníku nepřizpůsobil toto ustanovení zcela dnešní době, kdy spousta párů žije dlouhodobě v neregistrovaném svazku, má společné děti. Úmyslný trestný čin spáchaný proti těmto osobám určitě způsobí citovou újmu zůstaviteli, avšak nezpůsobí podle současné i budoucí právní úpravy dědickou nezpůsobilost této osoby. Domnívám se, na základě shora uvedeného, že i osoby a děti, které dlouhodobě žijí ve společné domácnosti se zůstavitelem, splňují podmínky osoby blízké, by měli být mezi tyto osoby zařazeny.

Dále je ke zvážení, zda v oblasti dědické nezpůsobilosti neměli tvůrci zákona nahlédnout i do občanských zákoníků států Evropské unie. Podle mého názoru vycházeli z rakouské právní úpravy institutu dědické nezpůsobilosti, navázali na současnou právní úpravu a obecný občanský zákoník platný na našem území do roku 1950. Při studiu této problematiky jsem zjistila, že u většiny evropských států nenastává dědická nezpůsobilost přímo ze zákona, ale až na základě rozhodnutí soudu. Je otázkou, zda ten, kdo by měl právní zájem na tom, aby se stal určitý dědic nezpůsobilým dědicem, neměl tuto skutečnost prokázat v soudním řízení. Pokud by žaloba nebyla podána, takováto osoba by dědila. Samozřejmě by tato skutečnost nemohla nastat v případě činu povahy úmyslného trestného činu, který by byl nepochybně prokázán.

Nový občanský zákoník, stejně jako současný, umožňuje vydědit potomky. Oproti stávající právní úpravě připouští výslovně částečné vydědění. Důvody vydědění jsou v podstatě shodné s dnešní právní úpravou. Navíc zůstavitel může vydědit potomka z důvodu jeho dědické nezpůsobilosti. Dále proto, že potomek je zadlužený nebo tak marnotratný, že zůstavitel má pochybnost, že marnotratný

dědic pro své potomky nezachová svůj povinný díl, musí jej však obdržet potomci tohoto zadluženého nebo marnotratného potomka.

Dle mého názoru měl tvůrce zákona ponechat pořizovateli takové listiny větší volní možnosti. Určitě, tak jak je upraveno v jiných právních řádech států Evropské unie, by měl mít možnost vydědit nejen své potomky, ale i osoby jemu blízké, jako jsou např. manžel a rodiče, samozřejmě za zákonem taxativně vymezených podmínek. Ve většině států jsou totiž manžel a rodiče zařazeni mezi neopomenutelné dědice.

Dále by mohlo dojít k rozšíření důvodů vydědění. Neztotožňuji se s názorem, že potomek, s kterým se zůstavitel po celou dobu svého života stýkal, který o zůstavitele opravdu projevoval zájem, který mu poskytoval veškerou potřebnou pomoc v nemoci a ve stáří, měl nárok na stejný díl z dědictví jako potomek, se kterým zůstavitel neměl žádný blízký vztah a který se o zůstavitele nezajímal. Takového potomka nemůže zůstavitel podle současné ani budoucí právní úpravy platně vydědit.

Teprve s ustálenou judikaturou k nového občanského zákoníku bude možné posoudit, jak budou nová pravidla týkající se této problematiky vykládána.

10 Závěr

Dědická nezpůsobilost a vydědění jsou dva instituty dědického práva, v současné době jen velmi stroze zákonem upravené, které však zasahují zásadním způsobem do zákonem stanovených vztahů souvisejících s přechodem majetku zemřelé osoby na osoby jiné.

K vyloučení z dědického práva osoby, která by jinak dědila, může dojít buď na základě zákona nebo na základě jednostranného písemného právního úkonu učiněného zůstavitelem. Pro soud příslušný k projednání dědictví není rozhodující, zda takováto osoba učiní vůči němu projev vůle obsahující prohlášení, zda dědictví odmítá či neodmítá.

Na osobu nezpůsobilou dědit a na osobu vyděděnou ze zákonem taxativně uvedených důvodů se pohlíží, jakoby se úmrtí zůstavitele nedožila, ke dni úmrtí neexistovala, nebo dědictví odmítla. Dědický nárok takové osoby přechází v případě dědění ze zákona v první dědické skupině u zůstavitelových potomků na potomky nezpůsobilého nebo vyděděného dědice, v případě dědice nezpůsobilého vždy, u platného vydědění jen tehdy, pokud v listině o vydědění zůstavitel nevztáhl důsledky vydědění i na tyto potomky.

Na rozdíl od vydědění, k tomu, aby se osoba stala nezpůsobilou dědit, dochází přímo ze zákona, není třeba žádný právní úkon učiněný zůstavitelem. Může jít jak o dědice ze závěti tak i o zákonné dědice kterékoliv dědické skupiny. Stačí, pokud se osoba dopustila činu naplňujícího předpoklady pro její vyloučení z dědického práva stanovené v § 469 o.z. Pokud se týká úmyslného trestného činu proti osobám uvedeným v tomto ustanovení, musí ho nezpůsobilý dědic spáchat ještě před úmrtím zůstavitele, pokud se týká zavrženíhodného jednání proti poslední vůli zůstavitele, není rozhodující, zda byl čin spáchán za života nebo po úmrtí zůstavitele.

Další rozdíl mezi vyděděním a dědickou nezpůsobilostí je ten, že u vydědění musí být spáchán jakýkoliv úmyslný trestný čin, za který byl pachatel odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku. Může se jednat o trest podmíněný i nepodmíněný. Aby byla osoba nezpůsobilá dědit, musí se jednat o úmyslný trestný čin, za který však nemusí být odsouzena, tento trestný čin musí být spáchán proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům, postačí trestný čin ve fázi pokusu nebo přípravy.

Podle mého názoru je okruh osob, proti kterým má být spáchán úmyslný trestný čin způsobující dědickou nezpůsobilost, velice úzký. Nový občanský zákoník tento okruh osob rozšiřuje pouze o registrovaného partnera. Je na zvážení, zda neměl být okruh těchto osob rozšířen o další osoby, zejména o osoby zůstaviteli velmi blízké, jako je druh a družka, případně jejich děti, pokud žijí se zůstavitelem dlouhodobě ve společné domácnosti. Na tyto osoby však zákon nepamatuje.

Dalším rozdílem mezi oběma instituty je způsob projevu vůle zůstavitele, který má za následek, že osoba vyloučena z dědění, bude dědit. U vydědění zůstavitel musí listinu o vydědění odvolat, případně sepsat závěť, ve které osobu dříve vyděděnou ustanoví svým dědicem. Musí se jednat o jednostranný písemný právní úkon zůstavitele. U dědické nezpůsobilosti postačí, pokud zůstavitel nezpůsobilému dědici jeho jednání odpustí. V zákoně však není stanoven způsob, jakým k tomu má dojít. Může tak učinit písemně, ústně i mlčky.

Problémem u sepisu listiny o vydědění mohou být její formální náležitosti, podstatnou náležitostí je rovněž uvedení důvodu vydědění. Zákon nestanovuje, že by v listině o vydědění měl být důvod vydědění odůvodněn. Je lepší, aby pořizovatel takovéto listiny důvod vydědění rozvedl, popsal, případně uvedl svědky popsaných událostí, aby nebylo pochyb o chování zůstavitelova potomka.

V praxi často dochází mezi účastníky dědického řízení ke sporu ohledně toho, zda zůstavitel svého potomka platně vydědil. Jediným důvodem, který nemůže být sporný, je spáchání úmyslného trestného činu, tak jak je popsán v zákoně, pokud k doložení této skutečnosti dojde pravomocným odsuzujícím rozsudkem. Ostatní zákonné důvody pro vydědění mohou být problematické, pokud je zůstavitel dostatečně v listině o vydědění nepopíše a nerozvede. V zákoně jsou popsány stroze, tyto důvody rozvedla až judikatura. Podle mého názoru nestačí, pokud pořizovatel uvede v listině o vydědění jako důvod pouze „vyděduji svého potomka, protože o mne neprojevuje takový zájem, který by jako potomek projevovat měl“. Pokud by totiž pořizovatel v listině neuvedl přesně v čem spatřuje důvod pro vydědění vyplývající z § 469a odst.1 písm. b) o.z., pak v případě, že by vyděděný potomek tento důvod pro své vydědění neuznal a osoba, která listinu pořizovala již nežije, by se těžko prokazovalo, zda důvody pro vydědění byly dány. Pokud by o této skutečnosti vznikl spor, pak osoba, jejíž dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, v tomto případě zpravidla vyděděný potomek, musela v soudním řízení prokázat, že je dědicem po zůstaviteli. Vzhledem k tomu, že důvody

pro vydědění by nebyly dostatečně popsány, a skutečnosti pro vydědění by nebylo možno prokázat jiným způsobem, nezbylo by nic jiného, než aby soud rozhodl, že vyděděný potomek je dědicem po zůstaviteli. Podle mého názoru je nesprávné, že soudy při takovémto rozhodování nepřihlíží k vůli zůstavitele, ale hodnotí pouze formální náležitosti takovéto listiny. Paradoxem takové situace je, že v případě, že by listina o vydědění neobsahovala současně závěť, pak by neplatně vyděděný potomek obdržel celý zákonný podíl, který by mu nemohl být ani zkrácen podle § 479 o.z. Vůle zůstavitele by v tomto případě byla plně popřena.

Vzhledem k tomu, že vydědění je natolik významným zásahem do dědického práva potomků, aby měl pořizovatel takovéto listiny jistotu, že dojde k naplnění jeho vůle, měl by si takovou listinu nechat sepsat notářem nebo advokátem, nebo ji alespoň konzultovat.

Spory o dědickou nezpůsobilost jsou v praxi méně časté. Pokud se dědic dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli a osobám uvedeným v § 469 o.z., lze tuto skutečnost rovněž doložit pravomocným odsuzujícím rozsudkem takovéto osoby. Problémem je, že nezpůsobilým dědicem se může stát i osoba, která za tento čin souzena nebyla. Ohledně této skutečnosti může vzniknout spor mezi účastníky dědického řízení. Pak by tato otázka byla předmětem dokazování. Pokud by se jednalo o právní posouzení věci, rozhodl by o této skutečnosti soudní komisař usnesením, pokud o skutkové posouzení věci, musela by být osoba, jejíž dědické právo je méně pravděpodobné, odkázána na soud, aby v soudním řízení prokázala, že je dědicem po zemřelém.

Zajímavou otázkou je posouzení zavrženíhodného jednání proti projevu poslední vůle zůstavitelovy. Nesporně nezpůsobilým by se stal ten, kdo by se takového jednání dopustil v přítomnosti jiných osob. Jedná se například o zničení platné závěti zůstavitele nebo listiny o vydědění, zfalšování takovéto listiny nebo její zatajení, bez ohledu na to, zda by se takového činu dopustil nezpůsobilý dědic za života zůstavitele nebo po jeho úmrtí. Pokud však některý z účastníků dědického řízení tvrdí, že zůstavitel pořídil listinou pro případ smrti, listinu viděl, ta však po úmrtí nebyla nalezena a pouze se domnívá, že ji jiná osoba zničila nebo zatajila, bez jiných důkazů není toto tvrzení důvodem vzniku dědické nezpůsobilosti. Pokud by se neprokázal opak, takováto osoba by byla dědicem po zemřelém.

Ze shora uvedeného vyplývá, že vydědění a dědická nezpůsobilost jsou dva velmi důležité instituty dědického práva. Oba mají za následek, že odnímají určité

osobě, která by jinak dědila, právo na dědictví. Osoba nezpůsobilá dědit nebo vyděděná se nestává dědicem po zemřelém, tudíž nevstupuje do majetkového postavení svého předchůdce, tedy zůstavitele.

11 Seznam použité literatury

Monografie

- BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 301 s. ISBN 978-80-7380-292-9.
- BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Občanský zákoník a předpisy související- 1. svazek*. 2. vydání. Praha: Panorama, 1979, 447 s.
- BÍLEK, P., FIALA, R., JINDŘICH, M., WAWERKA, K. a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví*. Komentář. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2010, 1120 s. ISBN 978-80-7400-181-9.
- BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář- I. Díl*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 1042 s. ISBN 80-7179-378-7.
- ČEŠKA, Zdeněk, KABÁT, Jozef, ONDŘEJ, Josef a kol. *Občanský zákoník – komentář – díl II*. Praha: Panorama, 1987, 822 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník Velký akademický komentář - 1.svazek*. Praha: Linde, 2008, 1391 s. ISBN 978-80-7201-687-7.
- FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha : ASPI, a.s, 2006, 496 s. ISBN 80-7357-182-X.
- HENDRYCH, Dušan, a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1459 s. ISBN 978-80-7400-059-1.
- HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1957, 381 s.
- KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 1995, 386 s. ISBN 80-7179-031-1.
- MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2005, 350 s. ISBN 80-7201-552-4.
- MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii i praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, 432 s. ISBN 978-80-87212-79-0.
- ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi – díl třetí*. Praha: V. Linhart, 1936, 682s.
- SKOWROŃSKA, E., BOCIAN, E. *Prawo spadkowe*. Warszawa: C.H.Beck, 2006, 224 s.

- ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁRKOVÁ, Marta a kol. *Občanský zákoník komentář – 2. díl 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, 2471 s. ISBN 978-80-7400-108-6.

Odborné články

- HOLÍK, Luboš, MARCEL, Josef. Právní institut zastavení dědického řízení dle § 175h občanského soudního řádu, *Ad Notam*, 2010, č. 2, s. 8.
- KRÁLOVÁ, Jitka, ECK, Lothar. Dědická nezpůsobilost. *Ad Notam*, 2004, č. 2, s. 34.
- ŠUBRTOVÁ, Jitka. Důvody vydědění, *Ad Notam*, 1999, č. 5 s. 95
- PĚCHA, František. Stručný pohled na polské dědické právo, *Ad Notam*, 2002, č. 6, s. 136

Právní předpisy

- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s platností od 1.1.2014
- zákona č. 94/1963 Sb. zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon číslo 358/1992 Sb., zákon o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů
- důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s účinností od 1.1.2014

Judikatura

- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 4Cz 18/81 uvedeno v BÍLEK, P., FIALA, R., JINDŘICH, M., WAWERKA, K. a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář. 4. vydání*. Praha: C. H. BECK, 2010, s. 819.
- Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15.1.2002, sp. zn. 26Co 131/2001
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28.2.2001, č. j. 24Co 51/2001-133
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30.11.1999, č. j. 24Co 321/99-171
- Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 19.2.1996, spis. zn. 18Co 324/95

- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30.8.1996, č. j. 24Co 214/96-24
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28.2.2001, č. j. 24Co 35/2001-80
- Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem–pobočka Liberec ze dne 11.11.2005, sp. zn. 35Co 949/2005
- Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 30.7.1986, sp. zn. 18Co 135/86
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24.11.2010, sp. zn. 21Cdo 3597/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.4.2005, sp. zn. 30Cdo 1190/2004
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 21. října 1963, sp. zn. 5Cz 65/63
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24.11.2010, sp. zn. 21Cdo 1178/2009
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28.4.1997, 2Cdon 988/96
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30.11.1999, č. j. 24Co 328/99-55, [Ad Notam 6/2000 str. 136]
- Krajský soud v Brně, 18Co 64/2002, [Výběr VKS 149/2003]
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30.5.1980, 11Co 127/80
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20.3.2008, sp. zn. 21Cdo 2968/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. ledna 2004, sp. zn. 30Cdo 2214/2002.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15.5.2007, sp. zn. 21Cdo 688/2006. [Ad Notam 3/2008 str. 105]
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24.9.2009, sp. zn. 21Cdo 1912/2008
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24.11.2011, sp. zn. 21Cdo 190/2010
- Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 13.11.1998, č. j. 18Co 310/98
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18.1.2006, sp. zn. 30Cdo 1798/2005

Internetové zdroje

- LEWANDOWSKA, Isabella. Spadkobiercę za niegodnego może uznać tylko sąd [online]. Preczpospolita.pl, 31. Října 2009 [cit. 10. května 2012]. Dostupné na <www.rp.pl/artukul/385392.html>.
- Jaké jsou omezení volného nakládání s vlastní pozůstalostí prostřednictvím závěti (povinné díly)?[online]. successions-europe.eu [cit. 10. května 2012]. Dostupné na<<http://www.successions-europe.eu/cs/poland/topics/restrictions-on-the-freedom-to-dispose-of-ones-succession-by-will/>>

12 Abstrakt v českém a anglickém jazyce

VRANÍKOVÁ, J. *Dědická nezpůsobilost a vydědění*. Olomouc 2012. Diplomová práce. Universita Palackého v Olomouci. Právnická fakulta. Katedra občanského práva a pracovního práva. Vedoucí práce Mgr. Pavel Petr Ph.D. LL.M.

Diplomová práce se zabývá problematikou dědické nezpůsobilosti a vydědění, dvou institutů dědického práva, v důsledku kterých osoba, která by jinak po zůstaviteli dědila, je dědického práva zbavena. První část se zabývá dědickým právem obecně, zejména děděním ze zákona a ze závěti. Dále je v práci rozebrána, podle současné i budoucí právní úpravy, dědická nezpůsobilost, předpoklady jejího vzniku a důsledky. V další části se práce věnuje vydědění, jeho formálním náležitostem, důvodům vydědění a jeho právní úpravě v současném a budoucím občanském zákoníku. Následně je provedeno srovnání dědické nezpůsobilosti a vydědění. V práci nechybí srovnání české právní úpravy této problematiky s německou a polskou právní úpravou a pohled do budoucna. V závěru práce se pak snaží autorka o zhodnocení problémů, které dědická nezpůsobilost a vydědění přinášejí v praxi.

VRANÍKOVÁ, J. *Incapacity of inheritance and disinheritance*. Olomouc 2012. Dissertation. Palacký University Olomouc. Faculty of Law. Department of Civil Law and Labour Law. Supervisor Mgr. Pavel Petr Ph.D. LL.M.

The dissertation focuses on two institutes of law of inheritance: the incapacity of inheritance and disinheritance, which lead to loss of right of heritage of affected inheritor. First part of the dissertation addresses to law of inheritance in general, with main focus on legal and testamentary succession. The dissertation also copes with incapacity of inheritance in terms of existing and intended legal regulations. Second part addresses to formal requirements of disinheritance, reasons for disinheritance and related legal regulations in current and intended civil code. In following part of the dissertation there is a comparison of the incapacity of inheritance and disinheritance. In the dissertation there is also a comparison of Czech legal regulations for discussed subjects with German and Polish legal regulations and look into the future. In the closing part the author is evaluating the issues caused by incapacity of inheritance and disinheritance in practice.

Klíčová slova

Dědické právo, smrt zůstavitele, dědictví, dědic, dědic ze zákona, závěť, dědic ze závěti, dědická nezpůsobilost, vydědění, listina o vydědění

Key words

Law of inheritance, testator's death, inheritance, inheritor, legitimate heir, testament, beneficiary of the will, incapacity of inheritance, disinheritance, list of disinheritance